

**UNIVERZA V LJUBLJANI
FAKULTETA ZA DRUŽBENE VEDE**

TANJA MALI

MENTOR: RED. PROF. DR. LOJZE SOČAN

**DENARNA POMOČ EVROPSKE UNIJE
DRŽAVAM KANDIDATKAM**

Diplomsko delo

LJUBLJANA, JUNIJ 2003

Hvala staršem, ki so mi omogočili študij in Juretu, ker je verjel vame.

Mentorju prof. dr. Sočanu se zahvaljujem za nasvete in pomoč.

KAZALO

1. UVOD.....	1
2. NAMEN PREDPRISTOPNIH PROGRAMOV POMOČI.....	5
2.1 PRORAČUN EVROPSKE UNIJE.....	6
3. PROGRAM PHARE.....	11
3.1 USMERITEV PROGRAMA PHARE MED LETI 1997 IN 1999.....	13
3.2 AGENDA 2000.....	13
3.3 PHARE PO LETU 2000.....	15
3.1.1 Naložbe v podporo institucionalnemu razvoju oziroma izgradnja institucij.....	15
3.1.2 Splošna reforma javne administracije.....	17
3.4 PROGRAM TWINNING.....	17
3.5 PROGRAM TWINNING LIGHT.....	18
3.6 PROGRAM PHARE ACCESS.....	18
3.7 KOMUNITARNI PROGRAMI.....	19
4. SLOVENIJA IN PHARE.....	21
4.1 TRANZICIJSKO OBDOBJE (1992 – 1995).....	21
4.2 PREDPRISTOPNO OBDOBJE (1996 – 1999).....	22
4.3 PRISTOPNO OBDOBJE (2000 – 2006).....	25
4.3.1 Kriteriji za pridobitev sredstev programa PHARE.....	26
4.3.2 Usmeritev programa PHARE med leti 2000 – 2006 v Sloveniji.....	26
4.4 TWINNING V SLOVENIJI.....	28
4.4.1 Program Twinning Light v Sloveniji.....	28
4.5 PHARE CBC (CROSS BORDER COOPERATION) ALI PROGRAM ČEZMEJNEGA SODELOVANJA.....	29
4.6 PRIMER SOFINANCIRANJA PROGRAMA PHARE CBC V SLOVENIJI – PODJETNIŠKI CENTER INKUBATOR V SEŽANI.....	32
4.7 KOMUNITARNI PROGRAMI V SLOVENIJI.....	33
4.8 SODELOVANJE Z MEDNARODNIMI FINANČNIMI INSTITUCIJAMI.....	37
4.8.1 Evropska investicijska banka (EIB).....	38
4.8.2 Evropska banka za obnovo in razvoj (EBRD).....	38
4.8.3 Svetovna banka (WB).....	38
5. PROGRAM ISPA.....	40
5.1 ISPA V SLOVENIJI.....	42
5.1.1 Okoljska infrastruktura – nacionalna strategija za okoljski sektor v Sloveniji.....	42
5.1.2 Prometna infrastruktura – nacionalna strategija v transportnem sektorju.....	43
6. SKUPNA KMETIJSKA POLITIKA IN PROGRAM SAPARD.....	46
6.1 PROGRAM SAPARD.....	47
6.1.1 Direktna plačila.....	50
6.1.2 Ukrepi za razvoj ruralnih območij.....	50

6.2 SAPARD IN KMETIJSTVO V SLOVENIJI.....	51
6.2.1 Učinki vstopa.....	51
6.2.2 Pogajanja za vstop v Unijo na področju kmetijstva.....	52
6.2.3 Načrtovani ukrepi kmetijstva v Sloveniji.....	53
7. PROGRAMI EVROPSKE UNIJE NAMENJENI ČLANICAM.....	56
7.1 PODPORA REGIONALNEMU RAZVOJU V OKVIRU EU.....	56
7.2 STRUKTURNA IN KOHEZIJSKA POLITIKA SKUPNOSTI.....	58
7.2.1 Strukturni skladi.....	59
7.2.2 Kohezijski sklad.....	61
7.2.3 Pobude Skupnosti.....	61
8. VODENJE IN IZVAJANJE PROGRAMOV POMOČI EVROPSKE UNIJE.....	63
8.1 STRUKTURA ODGOVORNIH INSTITUCIJ.....	63
8.2 PRETOK FINANČNIH SREDSTEV.....	64
8.3 DOKUMENTI, KI OPREDELJUJEJO IZVAJANJE PROGRAMOV.....	65
8.4 SPREMLJANJE IN NADZOR.....	66
9. SKLEP.....	68
10. LITERATURA.....	71

SEZNAM KRATIC

- BDP – Bruto družbeni proizvod
- DDV – Davek na dodano vrednost
- CBC – Cross Border Cooperation
 - ✓ Program čezmejnega sodelovanja
- EBRD – European Bank for Reconstruction and Development
 - ✓ Evropska banka za obnovo in razvoj
- EGS – Evropska gospodarska skupnost
- EIB – Evropska investicijska banka
- EK – Evropska komisija
- EKUJS – Evropski kmetijski usmerjevalni in jamstveni sklad
- ESPJ – Evropska skupnost za premog in jeklo
- ESRR – Evropski sklad za regionalni razvoj
- ESS – Evropski socialni sklad
- EU – Evropska unija
- FIUR – Finančni instrumenti za usmerjanje ribištva
- ISPA – Instrument for Structural Policies and Preaccession
- LIFE - The Financial Instrument for the Environment
 - ✓ Finančni instrument za okolje
- LSIF – Large Scale Infrastructure Facility
- NPAA – National Programme for the Adoption of the Acquis
 - ✓ Nacionalni program za sprejetje prava Evropske unije
- PHARE - Programme of Community Aid for Central and Eastern European Countries
- R&R – Raziskave in razvoj
- SAPARD – Special Accession Programme for Agriculture and Rural Development
- SKP – Skupna kmetijska politika
- SME – Small and Medium-sized Enterprises
- SPP – Special Preparatory Programme
 - ✓ Posebni pripravljalni program
- SVEZ – Služba vlade za evropske zadeve
- TEN – Trans European Networks
- TINA – Transport Infrastructure Need Assessment
- WB – World Bank
 - ✓ Svetovna banka

1.0 UVOD

Slovenija je 13. decembra leta 2002 zaključila pogajanja za vstop v Evropsko unijo. Po uspešnem referendumu je dejstvo, da bodo Slovenija in ostalih devet kandidatk postale polnopravne članice Unije 1. maja leta 2004.

Da pa bi se deset držav kandidatk kar najbolje pripravilo na sprejem v elitni klub evropskih držav in na uveljavitev pravnega reda Unije, so na pobudo Skupnosti nastali t.i. *predpristopni programi pomoči*. Namen teh programov, ki so obravnavani in analizirani v diplomskem delu, je olajšati pot državam kandidatkam s sofinanciranjem različnih programov in projektov, ki stremijo k uveljavljanu pravnega reda Unije, in z drugimi oblikami tehnične pomoči, ki jih kandidatkam nudi Evropska unija.

Cilj in namen diplomskega dela je torej pregled, opis in analiza predpristopnih programov pomoči, ki bodo po mojem mnenju uspešno pripomogli naši in tudi ostalim državam kandidatkam k vključitvi v evropsko integracijo. Pri tem se bom predvsem osredotočila na finančne vidike in vsebino predpristopne pomoči; kolikšen bo znesek, ki ga bo Slovenija prejela od Evropske unije v primerjavi z ostalimi kandidatkami, največji poudarek pa bo na praktični uporabi teh sredstev oziroma v kakšne namene se bodo ta sredstva koristila. Seveda bo potrebno tudi kritično ovrednotenje posameznih vidikov predpristopnih programov pomoči, kje bi bile mogoče nadaljnje izboljšave in kako bi se sredstva lahko maksimalno izkoristila.

Po uvodnem poglavju bomo zato najprej govorili o pomenu in namenu predpristopnih programov pomoči, ki jih državam kandidatkam namenja Unija. Pri tem se ne bo moč izogniti opredelitvi proračuna Skupnosti - kje se črpajo sredstva za proračun oziroma kam sredstva tečejo. V tem poglavju ne bo govora o samem postopku sprejemanja proračuna, pač pa bo večji poudarek na strukturi proračuna, kar je nujno za razumevanje nastanka različnih oblik finančne pomoči in pa dejstva kako države članice obravnavajo širitev ter kolikšen del proračuna ji namenjajo.

Tretje poglavje bo v celoti namenjeno programu PHARE kot najpomembnejšemu instrumentu predpristopne pomoči in vsem "različicam" tega programa. Omeniti je potrebno, da bo tretje poglavje vsebinsko razdeljeno na dva dela. Prvi del obravnava PHARE med leti 1992 in 1999. Nato bo govora o Agendi 2000, ki opredeljuje nekatere spremembe programa PHARE, ki so se zgodile leta 1999 in uvaja dva nova predpristopna mehanizma; ISPA za gospodarsko infrastrukturo in SAPARD za kmetijstvo. Drugi del pa je usmerjen na program PHARE po

letu 2000, ko je prišlo do pomembnejših vsebinskih sprememb tega programa in do nastanka novih programov predpristopne pomoči. V tem poglavju bomo govorili o nastanku programa PHARE, o tem kam je usmerjen in kakšni so cilji te pomoči, pa o raznih drugih oblikah pomoči, ki spadajo v okvir programa PHARE (torej Twinning oziroma tesno medinstitucionalno sodelovanje, Phare CBC, Phare Access itd.).

V četrtem poglavju se bom osredotočila na Slovenijo in njeno udeleževanje programa PHARE. Predvsem me zanima, kako Slovenija porablja sredstva programa PHARE, za kakšne programe se ta sredstva porabljajo, katera področja gospodarstva so deležna največjega odstotka pomoči in kam bi bilo še potrebno vlagati. Prav tako bom opisala, kako poteka sodelovanje Slovenije z nekaterimi finančnimi institucijami, ki naši državi nudijo kredite.

Peto poglavje bo namenjeno programu ISPA; kaj program predstavlja, kakšne so njegove glavne usmeritve in kako ISPA deluje v Sloveniji. Pri tem bomo omenili tudi, kakšna je nacionalna strategija za področje okolja in transporta, kot dveh primarnih področij pomoči iz tega programa.

Šesto poglavje zadeva program za kmetijstvo in razvoj ruralnih področij SAPARD. Najprej pa bomo nekaj besed namenili Skupni kmetijski politiki (SKP) v okviru Evropske unije. Razumevanje SKP je nujno za razumevanje ciljev in namena tretjega osrednjega programa predpristopne pomoči, torej programa SAPARD. Tudi v tem primeru bo osrednji del poglavja namenjen Sloveniji in njenem vključevanju v Skupno kmetijsko politiko Skupnosti.

Sedmo poglavje bo v celoti namenjeno tistim programom, ki jih Unija namenja državam kandidatkam, kar pomeni, da lahko sredstva iz teh skladov črpajo le države članice EU. Opisala bom, kakšna je regionalna politika Skupnosti, ki se ji zadnje čase tudi v naši državi namenja veliko besed. Poglavje opredeljuje tudi strukturno in kohezijsko politiko skupnosti, skupaj s strukturnimi in Kohezijskim skladom ter pobudami Skupnosti, ki zadevajo sodelovanje med članicami na različnih področjih. Poudariti je potrebno, da bodo sedanje kandidatke ta sredstva lahko črpale šele kot polnopravne članice EU, vendar pa že sedaj obstajajo programi, ki nas pripravljajo na črpanje sredstev iz teh skladov kot tudi na strukturno in kohezijsko politiko Skupnosti.

V osmem poglavju bom opredelila, kako se koordinirajo, vodijo in izvajajo programi pomoči Evropske unije v Sloveniji. Pri tem bo potrebno opisati, kakšna je struktura odgovornih institucij in kateri so tisti dokumenti, ki opredeljujejo izvajanje programov. Nenazadnje pa bo potrebno opisati pot, po kateri tečejo finančna sredstva oziroma kako poteka pretok finančnih

sredstev od Komisije v Nacionalni sklad in pa kako potem ta sredstva tečejo iz Nacionalnega sklada na nosilce izvajanja.

Sledi sklep in na koncu seznam literature ter priloge.

V svojem diplomskem delu bom poskušala odgovoriti na naslednja vprašanja:

- a) Čemu so predpristopni programi pomoči sploh namenjeni in kakšen je pravzaprav njihov pomen?
- b) Kako države kandidatke udeležujejo te programe; kateri sektorji gospodarstva prejemajo največ pomoči; kakšna je strategija naše države pri udeleževanju teh programov?
- c) Koliko in kakšno vrsto pomoči lahko pričakujemo po polnopravni vključitvi v Evropsko unijo?

V diplomskem delu želim potrditi naslednjo hipotezo:

- *predpristopni programi pomoči so za Slovenijo pomembni z dveh vidikov:*
 - *zagotavljajo obnovo in prilagajanje naših institucij in prava institucijam in pravu Evropske unije, kar bo seveda odločilno vplivalo na sprejetje naše države v Unijo,*
 - *in prav tako so zelo pomembni kot pomoč pri projektih, ki bi jih Slovenija morala izpeljati tudi, če se ne bi vključevala v Evropsko unijo (privatizacija, izgradnja infrastrukture, reforma kmetijskega sektorja itd.).*

Pri tem pa ne gre za povečevanje predpristopne pomoči, pač pa je potrebno tudi njeno kritično ovrednotenje. Koristnost teh programov je seveda odvisna tudi od same angažiranosti države, ki je prejemnica te pomoči. Instrumenti pomoči nam lahko le malo pomagajo, če država kandidatka nima določenih standardov oziroma predpisov, ki se nanašajo na uporabo teh instrumentov. Tako lahko rečemo, da programi pomoči stoodstotno delujejo le, ko gre za usklajeno delovanje pristojnih organov s strani EU-ja, pristojnih organov države, ki je prejemnica pomoči in pa lokalnih oblasti, ki se v največji meri pojavljajo kot koristniki sredstev teh programov.

Določena selekcija pa obstaja že znotraj samih programov pomoči. Tako je recimo pri instrumentu ISPA (*Instrument for Structural Policies for Pre-Accession*), ki je namenjen gospodarski infrastrukturi (področje okolja in transporta), delež sredstev, ki jih dobi

posamezna kandidatka odvisen od treh kriterijev: celotne populacije države, velikosti površine države in pa od BDP-ja na prebivalca.

Za analizo diplomske naloge bom uporabila v večji meri sekundarne vire in opisno metodo z interpretacijo virov. Pri tem je izjemnega pomena tudi podatkovna analiza, brez te seveda ne gre. Podatki podajajo sodbo oziroma opisujejo dogajanja brez predsodkov in so zato pomembni kot objektivna dejstva.

Potrebno se zdi tudi omeniti prednost življenja v informacijski dobi, saj se večina podatkov, ki sem jih uporabila pri pisanju diplomskega dela, nahaja na medmrežju.

V delu bom uporabljala tudi široko paleto pojmov; pri tem bo osrednjega pomena pojem programov predpristopne pomoči, namesto katerega bom občasno uporabila tudi pojem predpristopna pomoč oziroma programi pomoči, seveda v skladu s kontekstom. Pomembno je poudariti, da se vsi ti pojmi nanašajo na enoten pojem, ki predstavlja osrednje mesto v analizi. Prav tako bom večkrat uporabila pojem Evropska unija ali Unija oziroma Evropska skupnost ali Skupnost. Izraz Evropska unija se je pojavil skupaj z Maastrichtsko pogodbo (bolje znana kot Pogodba o Evropski uniji, ki je bila podpisana 7. februarja 1992, veljati pa je začela leta 1993). Ker gre pri nastanku Unije za kontinuiran proces, pa bi lahko rekli, da pojem Evropska unija zajame tudi pojem Evropska skupnost, ki pa se v literaturi uporablja že pred letom 1993. Poleg naštetih pojmov je eden osrednjih elementov, ki ga bom v delu uporabljala, pojem država kandidatka (oziroma države kandidatke). Teh je bilo za vstop v EU kar trinajst: *Bolgarija, Ciper, Češka, Estonija, Latvija, Litva, Madžarska, Malta, Poljska, Romunija, Slovaška, Slovenija in Turčija*. Turčija je že v prvem krogu izpadla iz nadaljnje širitve, prav tako pa je vstop Romunije in Bolgarije v Unijo prestavljen na še nedoločen datum. Zato se bo v naslednjem krogu Uniji 1. maja prihodnje leto priključilo deset držav, ki jih bom v diplomskem delu omenjala kot države kandidatke.

2.0 NAMEN PREDPRISTOPNIH PROGRAMOV POMOČI

Kandidatke za članstvo v Evropski uniji so s strani Unije deležne več oblik denarne pomoči. Najstarejši in osrednji mehanizem je program PHARE, ki je nastal že leta 1989 kot program pomoči v podporo gospodarskim in družbenim reformam na Poljskem in Madžarskem. Z letom 2000 se program PHARE prestrukturira in pojavita se dva nova mehanizma pomoči; ISPA za pomoč pri usklajevanju z Unijinimi standardi na področju okolja in transporta ter SAPARD za usklajevanje na področju kmetijstva.

Osnovni namen pristopnih programov pomoči je prilagajanje oziroma uvajanje držav kandidatke na evropsko strukturno politiko. EU dobršen del proračunskih sredstev namenja prav strukturni politiki. Strukturna politika se izvaja skozi strukturne sklade in Kohezijski sklad¹, za katere je v obdobju 2000 do 2006 skupno namenjenih 275 milijard evrov; od tega pa je 45 milijard evrov namenjeno širitvi.

Razvojna pomoč iz strukturnih in Kohezijskega sklada, katere začetki segajo v leto 1986, je namenjena zmanjševanju razvojnih razlik med revnimi in bogatimi regijami oziroma članicami EU, učinkovitejšemu delovanju notranjega trga in vzpostavitvi gospodarske in denarne unije. EU za to namenja približno 35 % svojega proračuna, dodatna sredstva pa se zagotavljajo še iz regionalnih ali lokalnih virov. (Internet 1)

Vključevanje Slovenije v strukturno politiko Skupnosti poteka oziroma bo potekalo v treh fazah:

- v *prvem obdobju (1992 – 1999)* je Slovenija črpala sredstva pomoči PHARE na podlagi treh programskih sklopov: v okviru nacionalnega programa je Slovenija v sedemletnem obdobju prejela 138 milijonov evrov pomoči, v okviru čezmejnega sodelovanja (PHARE CBC – *Cross Border Cooperation*) je Slovenija prejela 37 milijonov evrov, medtem ko je prek večdržavnih in horizontalnih programov do leta 1998 dobila 55 milijonov evrov.
- v *drugem obdobju, od leta 2000 do polnopravnega članstva* je Sloveniji na voljo predpristopna strukturna pomoč, ki je namenjena državam kandidatkam. Letni znesek bo znašal od 50 do 60 milijonov evrov in bo namenjen projektom, ki bodo pripravljene v skladu s predpisano metodologijo za novi program PHARE (gre za institucionalno krepitev na področju kmetijstva, okolja, financ, notranjih zadev, pravosodja), ISPA

¹ Kohezijski sklad je namenjen samo štirim državam članicam EU: Španiji, Portugalski, Irski in Grčiji. Sredstva lahko črpajo zato, ker dosegajo manj kot 90% povprečnega BDP na prebivalca v Skupnosti. Glavni namen sklada pa je, da krepí gospodarsko in socialno kohezijo v najrevnejših državah članicah.

(vzpostavitev transportne in okoljske infrastrukture) ter SAPARD (razvoj podeželja in pomoč tržnemu razvoju kmetijstva) in še za komunitarne programe (Leonardo, Media, Life, Rafaelo itd.).

- v tretjem obdobju, po vključitvi v EU, pa bo Slovenija deležna vse pomoči iz strukturnih skladov. Ta naj bi znašala okoli 150 milijonov evrov letno.

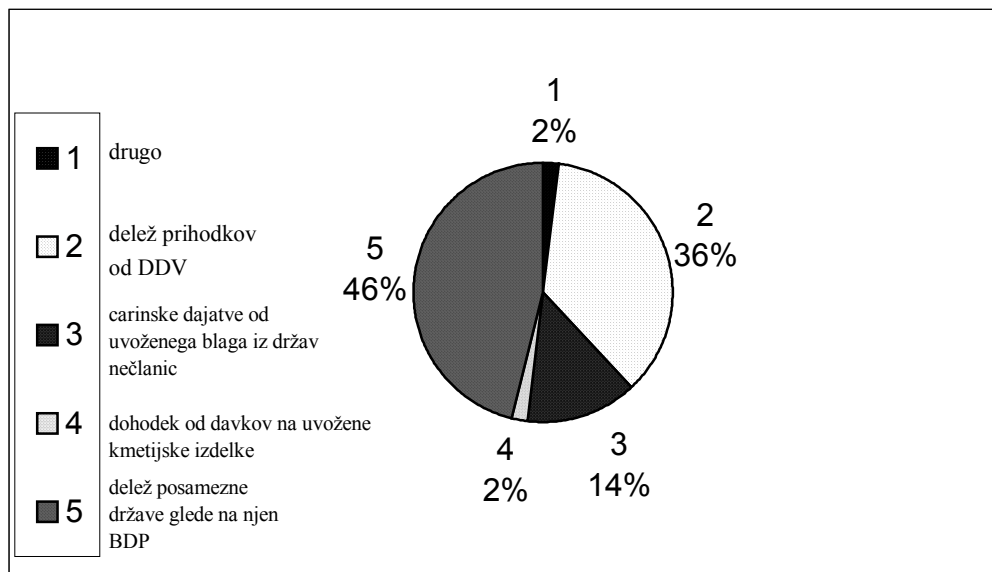
2.1 Proračun Evropske unije

“ Proračun je politično šibka točka evropskih integracijskih procesov, ki je v zgodovini vedno znova vzbujala politične strasti. Kljub temu pa je treba priznati, da je proračunska poraba EU dokaj skromna. Leta 1998 je evropski proračun znašal približno 90 milijard evrov, kar je nekaj več kot 1 odstotek BDP vseh držav članic ali približno 2,5 odstotka vse javne porabe držav EU. ” (Ješovnik, 2000: 103)

Proračunski prihodki ali lastni prihodki EU so trenutno sestavljeni iz:

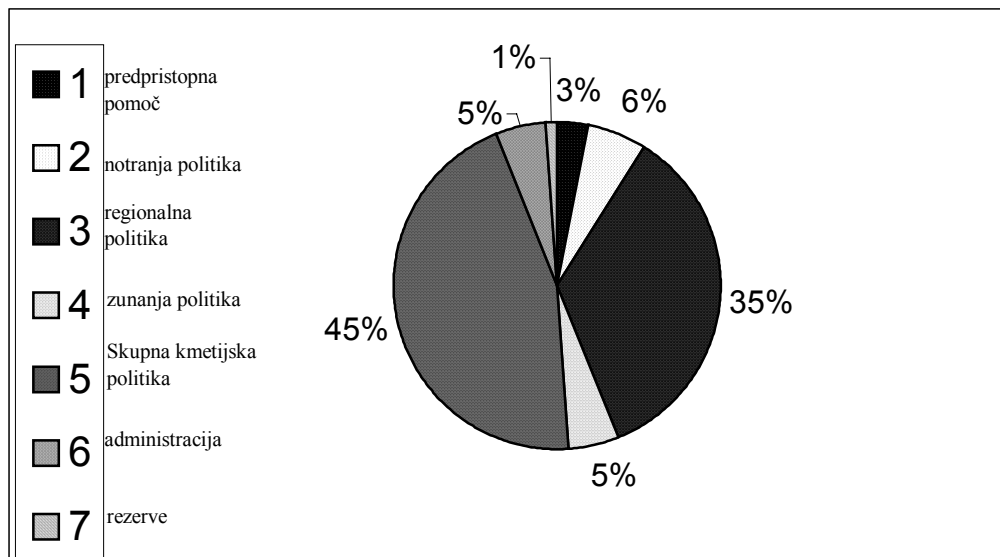
- prihodkov iz skupne carinske stopnje in ostalih zunanjetrgovinskih pristojbin,
- kmetijskih prelevmanov, premij in ostalih pristojbin, ki jih Unija zbere z zaščitnim sistemom skupne kmetijske politike,
- davkov (DDV), ki jih Skupnost zbere po enotnem sistemu v vseh državah članicah,
- določenega deleža BDP držav članic, ki ga izračunajo po obstoječih tržnih cenah na osnovi razvitosti in zmožnosti države članice. (Ješovnik, 2000: 105-106)

Graf 1: Proračunski prihodki Evropske unije (leto 2001)

Vir: Pinder, 2001: 90

Graf 2: Proračunski odhodki Evropske unije (leto 2001)

Vir: Pinder, 2001: 89

Do zadnje velike spremembe v proračunu Skupnosti je prišlo v poznih 80. letih, ko so v proračunu pridobili strukturni skladi na račun Skupne kmetijske politike.²

V skladu z Medinstitucionalnim sporazumom o proračunski disciplini in izboljšanju proračunske procedure, so proračunski izdatki EU razdeljeni v šest skupin:

- *Kmetijstvo*: še vedno pripada največji delež evropskega proračuna, ki je hkrati tudi najbolj sporen. Sredstva, ki so namenjena za skupno kmetijsko politiko, so podvržena najstrožji kontroli in disciplini, predvideva pa se, da bodo padla na vsega okoli 40 odstotkov celotnega evropskega proračuna.
- *Strukturne dejavnosti*: sredstva za te aktivnosti naj bi znašala do 35 odstotkov evropskega proračuna, pri čemer največji delež dobijo strukturni skladi in Kohezijski sklad.
- *Notranja politika*: približno 5 % evropskega proračuna je namenjeno za to področje, ki med drugim vključuje R&R, ki mu pripada največji delež.
- *Zunanja politika*: zaenkrat v evropskem proračunu niso predvidene nobene večje spremembe.
- *Administracija*: ti izdatki znašajo približno 4,6 % proračuna.
- *Rezerve*: ne pričakujejo se nobene večje spremembe, razen na področju nujne pomoči in dodatnih jamstev za kredite. (Ješovnik, 2000: 107)

V Tabeli 1 lahko vidimo, kakšna je finančna perspektiva Unije v obdobju 2000 – 2006. Ob dejstvu, da se bodo EU v letu 2004 pridružile nove članice, lahko ugotovimo naslednje; izdatki za kmetijstvo se bodo do leta 2003 povečevali, nato pa bodo v skladu s pristopom novih članic izdatki upadli. Pri tem se bodo zmanjševali izdatki za Skupno kmetijsko politiko, medtem ko se bodo izdatki za razvoj podeželja povečevali, kar bi lahko pripisali nižji podeželski razvitosti kandidat, čemur bo Unija pripisala večjo težo.

Z vstopom novih članic se bo zmanjšala poraba tako v strukturnih kot v Kohezijskem skladu. Posledično se bo povečala poraba sredstev v notranji in tudi zunanji politiki ter seveda administraciji. Rezerve se bodo močno zmanjšale – sredstva se bodo usmerila k drugim politikam. Medtem ko pa bodo sredstva za programe predpristopne pomoči skozi celo obdobje (torej do leta 2006) ostala na istem nivoju.

² Ker proračunski vir (torej kmetijski prelevmani, prihodki iz skupne carinske stopnje in DDV) niso mogli generirati dovolj sredstev za obstoječe finančne obveznosti, nastane v letu 1988 prva finančna perspektiva EU, v kateri so se odločili za zmanjševanje izdatkov za Skupno kmetijsko politiko, na njen račun pa so pridobili strukturni skladi. (Ješovnik, 2000: 105)

Tabela 1: Finančna perspektiva proračuna EU za obdobje 2000 – 2006 (v milijardah evrov)

	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006
KMETIJSTVO	40,92	42,8	43,9		42,76	41,93	41,66
- Izdatki za SKP	36,62	38,48	39,57	39,43	38,41	37,57	37,29
- Razvoj podeželja	4,3	4,32	4,33	4,34	4,35	4,36	4,37
STRUKTURNE OPERACIJE	32,045	31,455	30,865	30,285	29,595	29,595	29,170
- strukturni sklad	29,43	28,84	28,25	27,67	27,08	27,08	26,66
- kohezijski sklad	2,615	2,615	2,615	2,615	2,515	2,515	2,510
NOTRANJA POLITIKA	5,93	6,04	6,15	6,26	6,37	6,48	6,6
ZUNANJA POLITIKA	4,55	4,56	4,57	4,58	4,59	4,6	4,61
ADMINISTRACIJA	4,56	4,6	4,7	4,8	4,9	5	5,1
REZERVE	0,9	0,9	0,65	0,4	0,4	0,4	0,4
PREDPRISTOPNA POMOČ	3,12	3,12	3,12	3,12	3,12	3,12	3,12
- za kmetijstvo	0,52	0,52	0,52	0,52	0,52	0,52	0,52
- predpristopni strukturni instrumenti	1,04	1,04	1,04	1,04	1,04	1,04	1,04
- PHARE	1,56	1,56	1,56	1,56	1,56	1,56	1,56

Vir: Nugent, 1999: 394-395

In kako kaže Sloveniji po vstopu v Unijo?

Na področju prispevka v proračun EU in neto proračunskega položaja države do evropskega proračuna si je Slovenija v pogajanjih zastavila dva pomembna cilja:

- da v obdobju 2004 - 2006 doseže boljši pozitivni neto proračunski položaj, kot ga bo dosegla v letu pred pristopom in
- da za obdobje 2007 - 2013 zagotovi takšen obseg in strukturo prilivov sredstev iz bruseljske blagajne, da ne bo neto plačnica v proračun EU. (Internet 1)

Dosežene rešitve so skladne z obema ciljema. Oktobra leta 2002 je bila na zasedanju Evropskega sveta v Bruslju odpravljena dilema o tem, ali bi se Slovenija lahko znašla v položaju neto plačnice v proračun. EU je sprejela odločitev, da nobena nova članica v prvih letih članstva v EU ne sme imeti slabšega neto proračunskega položaja, kot ga je imela v zadnjem letu pred včlanitvijo.

Slovenija je to dosegla z dogovorom, s katerim so ji za obdobje 2004 - 2006 odobrena pavšalna plačila v skupnem znesku 224 milijonov evrov oziroma 51,5 milijarde tolarjev. S tem se je pozitivni neto proračunski položaj Slovenije izboljšal, in to od 45 milijonov evrov,

predvidenih v letu 2003, na približno 85 milijonov evrov, predvidenih v vsakem od treh let obdobja 2004 - 2006. Pri tem je izredno pomembno, da je Sloveniji pri izračunu neto proračunskega položaja uspelo doseči upoštevanje realnega obsega prispevka v evropski proračun, ki je bil prvotno podcenjen za 12 odstotkov, in na ta način v obdobju 2004 - 2006 izboljšati proračunski položaj za 78 milijonov evrov. Polovica tega izboljšanja je bila dosežena na račun višjih stopenj gospodarske rasti od prvotno predvidenih, polovica pa z upoštevanjem podatka Statističnega urada RS o višjem revidiranem BDP, ki ga je za namene izračuna pavšalnih povračil le v primeru Slovenije že vnaprej odobril tudi Eurostat. Takšen rezultat pogajanj omogoča Sloveniji nekaj manevrskega prostora za obvladovanje tveganj, ki bi jim bili lahko izpostavljeni v primeru morebitnega slabšega črpanja sredstev EU iz naslova razvoja podeželja in strukturnih skladov. (Internet 1)

3.0 PROGRAM PHARE

Program PHARE (*Programme of Community Aid for Central and Eastern European Countries*) je eden od treh predpristopnih instrumentov, ki so financirani od držav EU za pomoč državam kandidatkam v njihovih pripravah za vstop v EU.

PHARE je bil ustanovljen leta 1989 z Uredbo Sveta 3906/89.³ Njegov namen je bil podpora nekdanjim komunističnim državam Srednje in Vzhodne Evrope in njihovim naporom za vzpostavitev demokracije in tržnega gospodarstva. Leta 1989 sta kot prvi pomoč iz sklada PHARE dobili Madžarska in Poljska, zato se je program v začetku imenoval *Poland and Hungary Assistance to the Reconstructing of the Economy*. Leta 1990 pa so se v program pomoči Evropske unije vključile tedanja Češkoslovaška, Bolgarija, Jugoslavija in Vzhodna Nemčija. Leta 1991 je po združitvi obeh Nemčij izpadla iz programa Vzhodna Nemčija in kasneje tudi Jugoslavija. Programu pa sta se pridružili Albanija in Romunija. Slovenija se je skupaj z Baltskimi državami pomoči priključila leta 1992.

“ Države partnerice PHARE lahko razdelimo v dve osnovni skupini. V prvo spada 10 držav kandidatk za vstop v EU. V drugo skupino pa spadajo Albanija, Bosna in Hercegovina ter Makedonija, katerim program Phare lajša prehod v demokracijo in tržno gospodarstvo. ”
(Režek, 2003)

Leta 1995 je prišlo do prvega ključnega preobrata v programiranju in koriščenju sredstev programa PHARE in sicer na osnovi zasedanja Evropskega sveta v Essnu, decembra 1994, ko je bilo sklenjeno, da postane PHARE ključni instrument pomoči državam kandidatkam pri njihovem vključevanju v Evropsko unijo. (Benko, 1999: 7)

V spodnjih dveh tabelah so sredstva programa PHARE najprej porazdeljena med države prejemnice pomoči programa PHARE; lahko ugotovimo, da je med obdobjem 1990 in 1998 bila največjega deleža deležna Poljska (Tabela 2), ki je z milijardo in 251 milijoni evrov daleč spredaj pred ostalimi kandidatkami. Slovenija je v tem obdobju prejela 78 milijonov evrov pomoči PHARE. Potrebno je omeniti, da pomoč PHARE ne prejema le države kandidatke, pač pa tudi Bosna in Hercegovina, Makedonija in Albanija, ki ne spadajo v ožji krog kandidatk za širitev.

V Tabeli 3 pa je podana porazdelitev sredstev PHARE glede na sektorsko porazdelitev sredstev med leti 1990 in 1998. Tako lahko ugotovimo, da je največji kos potice v tem obdobju pripadel prilagajanju in urejanju infrastrukturne problematike (958 milijonov evrov). Sledi področje izobraževanja in raziskav z 868 milijoni evrov in pa področje prestrukturiranja

³ Council Regulation No. 3906/89

privatnega sektorja z 816 milijoni evrov pomoči. V povprečju pa je Unija letno za program PHARE namenila 621 milijonov evrov.

Tabela 2: Porazdelitev skupnih sredstev programa PHARE med države, ki prejemajo pomoč tega programa med leti 1990 in 1998

DRŽAVA	Prejeta sredstva (v milijonih evrov)
Albanija	316
Bosna	152
Bolgarija	479
Češka	196
Estonija	95
Makedonija	94
Madžarska	567
Latvija	115
Litva	146
Poljska	1.251
Romunija	598
Slovaška	133
Slovenija	78
bivša Češkoslovaška	229

Vir: Pinder, 2001: 129

Tabela 3: Porazdelitev skupnih sredstev programa PHARE glede na različne sektorje med leti 1990 in 1998

SEKTOR	Sredstva (v milijonih evrov)
Administracija	292
Kmetijstvo	439
Civilna družba	65
Izobraževanje in raziskave	868
Okolje in jedrska varnost	447
Finančni sektor	249
Humanitarna pomoč	502
Infrastruktura	958
Varovanje potrošnika	9
Prestrukturiranje privatnega sektorja	816
Regionalni ukrepi	83
Zdravstvo	88
Socialni razvoj	202
Prilagajanje zakonodaje	20
Drugo	552

Vir: Pinder, 2001: 129

PHARE zagotavlja podporo v obliki nepovratne finančne pomoči, namenjene izgradnji institucij (gre za krepitev demokratičnih institucij, javne uprave in pa organizacij, ki so odgovorne za udejanjanje in implementacijo evropske zakonodaje) in uveljavljanju pravnega reda EU (to pa se nanaša na prilagajanje podjetij in javne infrastrukture standardom Unije in sicer na področjih konkurence, energetike in okolja). Prav tako je “ podpora programa PHARE namenjena privatizaciji in razbitju velikih državnih monopolov, razvoju finančnega in zasebnega sektorja, razvoju malih in srednje velikih podjetij ter modernizaciji infrastrukture (transport, energetika). ” (Moussis, 1999: 540)

3.1 Usmeritev programa PHARE med leti 1997 in 1999

Smernice za program v tem obdobju so nastale v letu 1997, ko je Komisija izdala dokument z naslovom Nove smernice programa PHARE za predpristopno pomoč⁴, ki je nastal na podlagi Pristopnega partnerstva⁵ in Nacionalnega programa za sprejem *acquis communautaire*⁶ Evropske unije.⁷

Reforme so bile namenjene ustanovitvi novih instrumentov in struktur, ki bi zagotavljale uspešnejše prilagajanje držav kandidatk pravnemu redu EU in jih tako pripravile na polnopravno članstvo v Skupnosti. (Internet 2)

V obdobju med leti 1997 in 1999 je pomoč programa PHARE predvsem temeljila na pripravah izvajanja predpristopne strategije. Glavne komponente programa so bile:

- *priprave na prevzemanje obveznosti bodočega članstva,*
- *razvoj medevropskih povezav,*
- *gospodarske in družbene reforme,* katerih cilj je povečati konkurenčno sposobnost gospodarstva v odprtem tržnem sistemu. (Internet 2)

3.2 AGENDA 2000

Zadnjo reformo strukturnih skladov in skladno s tem tudi programa PHARE so izvedli na zasedanju Evropskega sveta v Berlinu, 26. marca 1999, ko so se države članice dogovorile za

⁴ *New Phare Orientations for Pre-Accession Assistance*

⁵ *Accession Partnership*

⁶ Izraz pogosto ostane v francoščini (v angleščino je prveden kot “ Community patrimony ”). Predlogov za slovenski prevod je več: pravni red EU, pravni red Skupnosti, pravo Skupnosti, skupnostno pravo, pravna doktrina EU itd., pomeni pa celotno zakonodajo, načela, politične usmeritve, sodno prakso Evropske skupnosti in obveznosti, ki so jih dogovorno sprejele države članice.

⁷ *National Programme for the Adoption of the Acquis (NPAA)*

tretje programsko obdobje strukturnih skladov (2000-2006), ki so ga poimenovali *AGENDA 2000*.

Agenda 2000 je akcijski program, katerega glavna cilja sta krepitev politik Evropske unije in pa izvedba programskega načrta za obdobje 2000 – 2006 z obzirom na širitev.

“ Takrat je Evropska komisija predlagala, da se oblikujejo novi programi predstrukturne pomoči in da se pomoč, ki jo nudi Evropska unija državam kandidatkam po letu 2000 poveča.” (Benko, 1999: 7)

Postalo je jasno, da bo potrebno speljati največjo širitev EU dotlej in zato je Evropska unija “ z dokumentom Agenda 2000 sprejela smernice za reformiranje regionalne politike in sprejela finančno perspektivo za obdobje 2000 – 2006. ” (Šef, 2002: 11)

V skladu z Agendo 2000 je Evropska komisija za strukturne sklade namenila 213 milijard evrov za naslednje cilje:

- s finančno pomočjo v prehodnem obdobju pripraviti države kandidatke iz Srednje in Vzhodne Evrope na polnopravno članstvo v EU,
- to posledično zahteva drugačno prerazporeditev sredstev med države članice in
- korenito reformirati strukturne sklade.

Posodobljen je bil tudi program PHARE, saj sta se pojavila dva nova predpristopna programa pomoči: SAPARD in ISPA. PHAROVA sredstva na področju ruralnega razvoja in izbranih infrastrukturnih programov so se takrat sprostila in stekla v smer ekonomske in socialne kohezije.

“ Kot poseben izziv EU-ja je v Agendi 2000 omenjeno zmanjševanje razkoraka v bogastvu in gospodarskih možnostih med različnimi regijami. ” (Šef, 2000: 11)

Z Agendo 2000 je Skupnost sedem ciljev iz obdobja Delorsovega paketa⁸ skoncentrirala na tri osnovne cilje. Cilji so torej:

- prvi cilj je namenjen regijam, ki zaostajajo v razvoju in dosegajo manj kot 75% povprečnega BDP na prebivalca. Vključuje finančna sredstva iz kohezijskega sklada. Hkrati pa je Skupnost zagotovila dodatno pomoč regijam z zelo visoko stopnjo brezposelnosti.

⁸ Posebnost t.i. Delorsa 1 (prvega Delorsovega paketa) je bila reforma Skupne kmetijske politike z novimi cenovnimi stabilizatorji. Prav tako je Delors 1 reformiral strukturne sklade. Njihova sredstva so se v prihodnjih letih podvojila, sredstva skladov pa so se namenila manj razvitim regijam skozi načrte, ki jih skupaj sprejmejo Komisija in lokalne oblasti. Naslednji tak paket (Delors 2) pa je ponovno predvidel podvojitev sredstev strukturnih skladov do leta 1999. (Internet 3)

- pri drugem cilju je Evropska komisija vztrajala, naj se obdržijo cilji iz obdobja 1994 - 1999⁹, ampak naj se uvedejo nova merila za dodeljevanje finančne pomoči; najpomembnejši kriterij je stopnja brezposelnosti.
- tretji cilj je namenjen predvsem financiranju prilagajanja izobraževalnih sistemov, sistemov poklicnega izobraževanja in sistemov zaposlovanja na področjih, kjer se odvijajo korenite gospodarske in družbene spremembe. Namenjen pa je regijam, ki niso zajete v Cilja 1 in 2.

3.3 PHARE po letu 2000

Medtem ko je bil program PHARE v obdobju pred letom 2000 bolj splošno usmerjen (v vzpostavitev medevropskih povezav med članicami in kandidatkami ter v priprave na prevzemanje obveznosti bodočega članstva) pa so od leta 2000 dalje prednostna področja programa PHARE naslednja:

- spodbujanje produktivnih investicij,
- ukrepi, ki pripomorejo k večjemu zaposlovanju,
- ukrepi, ki podpirajo razvoj poslovne infrastrukture,
- reforma javne administracije držav kandidatk. (Internet 2)

3.3.1 Naložbe v podporo institucionalnemu razvoju oziroma izgradnja institucij

Sprejetje prava Evropske unije pomeni, da morajo države kandidatke prilagoditi svoja podjetja in glavno infrastrukturo tako, da se bodo lahko prilagajale normam in standardom Skupnosti v najkrajšem možnem času. Seveda pa to zahteva velike investicije. Predvsem je to pomembno na področjih kot so:

- okolje
- jedrska varnost
- transportna varnost
- delovni pogoji
- trg prehranske industrije
- informacije porabnikom
- kontrola produkcijskega procesa

⁹ Gre za t.i. CILJ 2; namenjen pa je pomoči industrijskih regij v zatonu, ki imajo visoko stopnjo brezposelnosti, nizko stopnjo diverzifikacije proizvodnje in nadpovprečni delež zaposlenih v industriji.

Takšne naložbe povečujejo zmožnost držav kandidatk, da se uspešno prilagajajo predpristopnim zahtevam EU in se hkrati bojujejo s konkurenčnimi pritiski.

Benko poudarja (1999: 22), da bo “ pomoč usmerjena v krepitev zasebnih in javnih institucij ter javne uprave, s poudarkom na primernih upravnih strukturah, vzpostavljanju novih institucij, predvsem pa na sodelovanju z institucijami držav članic Evropske unije. ”

Če v institucionalno sodelovanje ne bi bilo mogoče vključiti potrebnih strokovnjakov, bodo uporabljene druge oblike pomoči. Pri graditvi institucij pa je nujno finančno sodelovanje držav kandidatk z lastnimi proračunskimi sredstvi.

Pomoč PHARE v ta namen:

- omogoča tesno medinstitucionalno sodelovanje med ministrstvi, institucijami, strokovnimi organizacijami (npr. sodstvom in socialnimi partnerji), agencijami, evropskimi in regionalnimi institucijami ter lokalnimi oblastmi, še zlasti z izmenjavo uradnikov iz držav članic, po potrebi dopolnjeno s kratkoročno dodelitvijo strokovnjakov in usposabljanjem,
- zagotavlja specializirano svetovanje v zvezi s pravnim redom EU, med drugim prek Urada za izmenjavo informacij o tehnični pomoči TAIEX,¹⁰
- pomaga oblikovati programe za usposabljanje javne uprave na državni in regionalni ravni.

Za podporo institucionalni izgradnji in krepitvi je namenjenih 30 % sredstev PHAROVIIH sredstev. (Internet 4)

¹⁰ Taiexova posebna vloga je v tem, da deluje kot posrednik pri prenosu strokovnega znanja uradnikov držav članic v vladnih in nevladnih organizacijah na njihove ustrezne sogovornike v državah kandidatkah. Njegov zaščitni znak je hitro in učinkovito odzivanje na prošnje iz kandidatk za prenos tehničnega znanja na vseh področjih, pomembnih za pravni red Skupnosti. Taiexove glavne naloge so: zagotavljati tehnično pomoč in svetovanje v zvezi s prenosom, izvajanjem in uveljavitvijo pravnega reda Skupnosti v obliki strokovnih misij, seminarjev, delavnic, študijskih obiskov, ocen in analitičnih poročil; biti posrednik informacij za pridružene države - zbiranje informacij o pravnem redu Skupnosti ter omogočanje dostopa do njih; zagotavljati podatkovne zbirke za države kandidatke z namenom olajšati in spremljati napredek pri približevanju zakonodaje ter identificirati potrebe po tehnični pomoči. (Internet 6)

3.3.2 Sofinanciranje naložb za doseganje pravnega reda Evropske unije

Druga osrednja linija pomoči je namenjena ekonomski in socialni koheziji. Ta vlaganja so osredotočena na neravnovesje med posameznimi sektorji, regijami in strukturami v gospodarstvu držav kandidatk. Projekti so usmerjeni v razvoj majhnih in srednjih podjetij, človeških virov, majhne okoljske infrastrukture na ravni lokalnih skupnosti ter v regionalni razvoj. Programi pripravijo države kandidatke na strukturne sklade (vključno z Evropskim skladom za regionalni razvoj in Evropskim socialnim skladom). Mednje sodijo tudi programi čezmejnega sodelovanja, ki odražajo pobudo Skupnosti glede mejnih območij, ki se izvaja v državah članicah. (Internet 5)

V tem primeru je pomembno poudariti vlogo dveh skladov, ki promovirata funkcioniranje tržne ekonomije in zmožnost soočanja s konkurenčnimi pritiski. Ta dva sklada, skozi katera bo potekalo sofinanciranje investicij v ekonomsko in socialno kohezijo, sta:

- Evropski regionalni razvojni sklad (ERDF)
- Evropski socialni sklad (ESF).¹¹

Za naložbe v skladnosti s predpisi Evropske unije in v gospodarsko ter socialno kohezijo je namenjenih 70 % PHAROVIIH sredstev. (Internet 5)

3.3.3 Splošna reforma javne administracije

Reforma javne uprave je ključna determinanta, ki bo pokazala, ali je država kandidatka pripravljena, da funkcionira znotraj Evropske unije. Seveda pa mora biti znotraj tega področja še marsikaj postorjenega:

- razvoj ustrezne kulture javnih storitev,
- zmanjšanje pogojev za korupcijo,
- razvoj znotraj ministrske koordinacije programov,
- zagotovitev motivacije in virov za delo mladih, talentiranih ljudi, ki bodo opravljali dela, ki jih zahteva pristopno obdobje.

3.4 Program Twinning

Je praktično nov mehanizem, ki je namenjen združevanju administracije in agencij. Vse od njegove uveljavitve ima osrednje mesto pri programih predpristopne pomoči.

¹¹ Strukturni skladi so podrobneje opisani v poglavju 7.

V letih 2000 do 2006 bo program PHARE nudil kar 11 milijard evrov pomoči in sofinanciranja za izgradnjo institucij preko twinninga in tehnične pomoči. S tem bo pomagal državam kandidatkam pri:

- krepitvi njihove javne uprave in institucij, ki bodo funkcionirale znotraj EU,
- prehodu v zakonodajo EU in zmanjšanju prehodnih obdobj,
- promoviranju ekonomske in socialne kohezije.

Ob pomoči EU je državam kandidatkam na voljo veliko število strokovnjakov držav članic, ki bodo državam kandidatkam pomagali pri učinkoviti implementaciji ključnih delov *acquisa*.

Primarno so bili skozi tako vrsto pomoči pokrita področja kmetijstva, okolja, javnih financ, sodstva in notranjih zadev ter socialne politike, danes pa twinning pokriva vsa področja *acquisa* v vsej njegovi raznolikosti. Med leti 1998 in 2001 je bilo odobrenih kar 475 twinning projektov. Prav tako pa je nastal mehanizem "twinning light", ki dovoljuje tudi kratkoročne naloge. (Internet 7)

3.5 Program Twinning light

Je nov instrument, ki bi ga lahko pojmovali kot mlajšo sestro standardnega twinning orodja. Namen tega programa je podpora srednjeročnemu administrativnemu sodelovanju. Twinning light se izvaja le v primeru, ko gre za neodvisno institucionalno problematiko, ki izhaja iz pravnega reda EU, pod pogojem, da je predmet obravnave omejenega obsega (npr. vzpostavitev upravnega organa).

Projekti Twinning light smejo trajati največ šest mesecev (običajni projekti twinninga trajajo najmanj 12 mesecev), njihov proračun je omejen na 150.000 evrov, pri njihovi izvedbi pa sodelujejo le kratkoročni svetovalci. (Internet 7)

3.6 Program PHARE ACCESS

Ta program je pobuda Evropske unije, namenjen pa je podpori za razvoj civilne družbe v desetih državah kandidatkah srednje Evrope.

Program podpira pobude in prispeva h krepitvi delovne usposobljenosti nevladnih in neprofitnih organizacij z nepovratnimi sredstvi, s katerimi se sofinancirajo projekti, pomembni za uveljavljanje pravnega reda EU, in nekatere prednostne naloge s področja

socialne. Prav tako prispeva h kritju stroškov sodelovanja v mrežah nevladnih in neprofitnih organizacij na ravni EU.

Skupni proračun programa PHARE Access znaša 20 milijonov evrov, Sloveniji pa je namenjeno 350.000 evrov. (Internet 8)

Program PHARE Access podpira projekte na naslednjih področjih:

- a) dejavnosti, povezane s prevzemanjem in izvajanjem pravnega reda EU za:
 - *varstvo okolja*: varstvo narave, ravnanje z odpadki, onesnaževanje zraka, odpravljanje industrijskih tveganj, genetsko spremenjeni organizmi
 - *družbeno – ekonomski razvoj*: socialni dialog med socialnimi partnerji za krepitev usposobljenosti; varstvo potrošnikov pri spremljanju cen in potrošniških kreditov, ozaveščanje o ukrepih za varstvo potrošnikov.
- b) dejavnosti v družbenem sektorju:

dejavnosti v družbenem sektorju kot prispevek k pospeševanju trajnostne zdravstvene in socialne pomoči izključenim skupinam prebivalstva (pripadniki manjšin, invalidi, ostareli, brezdomci, brezdomni ali zlorabljeni otroci, nepismeni, brezposelni, zasvojevci, oboleli za aidsom itd.) ter njihovi ponovni socialni vključitvi. (Internet 8)

3.7 Komunitarni programi

Evropski svet se je v Kopenhagnu junija leta 1993 odločil, da odpre dostop Komunitarnih programov ali programov Skupnosti tudi pridruženim državam s ciljem sodelovanja in seznanjanja držav kandidat z načinom udeležanja politik in instrumentov Evropske unije. (Benko, 1999: 20)

Sodelovanje zagotavlja naslednje:

- sodelovanje poteka na različnih ravneh: izobraževanje in šolstvo, zdravstvo, boj proti raku, drogam in aidsu, kulturi, znanosti itd.,
- vsaka država se sama odloča o pogojih sodelovanja (torej pri katerih programih bo sodelovala).

Tu gre za naslednje programe: Leonardo da Vinci, Socrates, Mladi za Evropo, Media, Life, Save, Kaleidoscope in Rafaelo.

Ti programi so že v preteklosti pripomogli k izboljšanju izobraževalnega procesa tako na samem področju izobraževanja kot tudi na področju okolja, zdravstva in znanosti. Predvsem

so programi pomembni zaradi možnosti sodelovanja tako med kandidatki kot članicami EU, ki si delijo izkušnje in znanje.

Tabela 4: Sodelovanje držav kandidatki v programih Skupnosti oziroma komunitarnih programih

PROGRAM	Poljska	Madžarska	Češka	Slovaška	Bolgarija	Romunija	Estonija	Latvija	Litva	Slovenija	Ciper
Socrates	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	X
Leonardo da Vinci	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	X
Mladi za Evropo	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	X
Save	x	x	x	x	x	x	*	0	x	x	0
Health promotion	0	x	x	0	0	x	x	0	0	x	*
Combating cancer	0	x	x	0	x	x	0	0	0	x	*
Aids prevention	0	x	x	0	x	x	0	0	x	x	*
Drug dependence	0	x	x	0	0	x	0	0	x	x	*
Equal opportunities	0	x	x	0	0	x	0	0	x	x	*
Raphael	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	*
Media	*	x	0	*	*	*	*	*	*	*	X
SME	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	X
Fiscalis	x	x	x	x	x	0	x	x	0	x	X
Karolus	0	x	0	x	x	x	x	x	x	x	X
Life	0	0	0	0	0	x	*	0	0	*	*
5. okvirni program	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	X

Legenda: x – država sodeluje ali želi sodelovati v programu

0 – država ne sodeluje niti ne namerava sodelovati v programu

* – država namerava v programu sodelovati kasneje

Vir: Benko, 2000: 46

Opomba: Podatki veljajo za leto 1999

4.0 SLOVENIJA IN PHARE

Tudi Slovenija je ena tistih kandidatk, ki prejema pomoč Evropske unije in sicer že od leta 1992. V okviru programa PHARE je v letih 1992-1999 Slovenija prejela približno 240 milijonov evrov, kar je približno 2 % vseh Pharovih sredstev za države Srednje in Vzhodne Evrope v tem obdobju. (Benko, 1999: 7; Internet 9)

V obdobju od 1992 do 1995 je Slovenija prejela 69 milijonov evrov finančnih sredstev za projekte, ki so se izvajali na področjih kot so: reforma javne uprave, privatizacija, reforma finančnega sektorja, regionalni razvoj (vključno s čezmejnimi sodelovanjem) in razvoj človeških virov. Letni znesek, ki ga Slovenija prejme iz naslova programa PHARE, znaša približno 25 milijonov evrov. (Internet 9)

Tudi v novem programskem obdobju programa PHARE bo Slovenija prejela približno 2 odstotka celotnih sredstev programa, to je od 30 do 35 milijonov evrov (predvsem gre za institucionalno krepitev, twinninge, investicije osredotočene na sprejem *acquisa* in programe čezmejnega sodelovanja). Temu je potrebno prišteti še 20 milijonov evrov pomoči iz programa ISPA in pa 6,4 milijona evrov iz programa SAPARD. Potrebno je omeniti, da je to pomoč, ki jo bo Slovenija prejela letno. Torej vsako leto v obdobju 2000 – 2006 bo Slovenija prejela iz sredstev predpristopnih programov pomoči od 50 do 60 milijonov evrov.

Pomoč programa Phare obsega tri obdobja.

4.1 Tranzicijsko obdobje (1992-1995)

Sredstva za prestrukturiranje gospodarstva s programi na področju privatizacije, javnih financ in bančništva, investiranja infrastrukture, izobraževanja, znanosti in tehnologije, okoljevarstva, energetike, kmetijstva, zakonodaje in drugo. Struktura programa PHARE v tem obdobju je bila naslednja: 40 % sredstev je bilo Sloveniji namenjenih za privatizacijo, javne finance in prestrukturiranje gospodarstva, 20 % za infrastrukturo, 20 % za program TEMPUS¹² in izobraževanje ter 20 % za okolje, znanost in tehnologijo, energetiko in kmetijstvo. (Benko, 1999: 9)

¹² Program TEMPUS nastane leta 1990 kot odgovor na potrebne reforme izobraževanja v državah Srednje in Vzhodne Evrope. Tempus poudarja sodelovanje institucij članic EU in partnerskih držav na področju izobraževanja, prav tako pa nudi individualna posojila posameznikom, ki so zaposleni v visokih izobraževalnih institucijah ter jim tako pomaga sodelovati pri specifičnih projektih v drugih državah. (Internet 10)

4.2 Predpristopno obdobje (1996-1999)

Od leta 1989 pa do danes je večina izmed držav upravičenk uradno zaprosila za vstop v Evropski unijo. V skladu s političnimi cilji vlade Republike Slovenije je država Slovenija dne 10. junija 1996 uradno oddala svojo prošnjo za članstvo v EU. Pogajanja med Slovenijo in EU so se pričela marca 1998, in sicer sočasno s še petimi državami kandidatkami iz luksemburške skupine.¹³

Pharova sredstva so bila v tem obdobju predvsem namenjena za vzpostavljanje državnih ustanov, uvajanje pravnega reda EU, krepitev administrativnih struktur ter pripravo pravne podlage za bodoče izvajanje strukturne politike. V ta namen so bili oblikovani:

- Posebni pripravljalni program za strukturno in kohezijsko politiko (*Special Preparatory Programme - SPP*)
- Infrastrukturni projekti velikega obsega (*Large Scale Infrastructure Facility - LSIF*)
- Ocenitev potreb po transportni infrastrukturi (*Transport Infrastructure Needs Assessment - TINA*)

Slovenija je v tem obdobju dobila približno 35 milijonov evrov pomoči.

Celoten proces je v tem obdobju temeljil na Memorandumu o soglasju, ki ga je Vlada RS podpisala s Komisijo 5. junija 1995 in na Večletnem indikativnem programu, ki je bil okvirni dokument za izvajanje predpristopnega procesa v letih 1996 – 1999, podpisanega 3. julija 1996. V tem obdobju je bila pomoč programa PHARE namenjena vzpostavitvi institucij in investicijske podpore za uvajanje *acquis* Evropske unije. Oblikovala pa se je tudi posebna pomoč za krepitev upravno-administrativnih struktur. (Benko, 1999:10)

Glavna dokumenta, ki pomenita programsko podlago za določanje prioritet predpristopnih programov pomoči sta *Partnerstvo za pristop*¹⁴ in pa *Državni program za sprejetje pravnega reda Evropske unije*.¹⁵

¹³ Članice luksemburške skupine so naslednje: Slovenija, Madžarska, Poljska, Češka, Estonija in Ciper.

¹⁴ *Partnerstvo za pristop* določa kratkoročne in srednjeročne prednostne naloge, ki so v prvi vrsti povezane s prevzemom pravnega reda EU, dejansko pa gre za tudi sicer nujne reforme. Kot kratkoročne prednostne naloge so v okviru Partnerstva za pristop opredeljene gospodarska reforma (med drugim ukrepi za tržno usmerjeno prestrukturiranje podjetniškega, finančnega in bančnega sektorja ter priprava pokojninske reforme), okrepitev institucionalne in upravne usposobljenosti (reforma državnih služb, okrepitev pravosodja in nekaterih institucij), notranji trg (med drugim davčna reforma in vzpostavitev nadzora nad državno pomočjo), lastninska zakonodaja in okolje. Srednjeročne prednostne naloge pa se nanašajo na politična merila (delovanje pravosodja in denacionalizacija), gospodarsko politiko, krepitev institucionalne in upravne usposobljenosti, uvedbo pravil notranjega trga, pravosodje in notranje zadeve, jedrsko varnost, kmetijsko reformo, promet (krepitev infrastrukture), zaposlovanje in socialne zadeve, okolje (med drugim razvoj nadzora) ter regionalno politiko in kohezijo (priprave na vključitev v strukturne programe EU). (Internet 11)

¹⁵ Državni program za prevzem pravnega reda Evropske unije do konca leta 2002 je osrednji dokument Slovenije glede približevanja Evropski uniji, saj bo predvsem prek njega Evropska komisija spremljala uresničevanje Partnerstva za pristop. Obsega seznam 200 zakonov, med katerimi popolnoma novih zakonov ni veliko, predvsem gre za spremembe in dopolnitve že veljavnih. Večina zakonov je bila sprejeta v letih 1999 in 2000.

V Partnerstvu za pristop so zajete natančne obveznosti s strani države kandidatke, predvsem v zvezi z demokracijo, makroekonomsko stabilnostjo in varnostjo ter v zvezi z Nacionalnim programom za sprejetje pravnega reda EU v natančno določenih rokih. Prav tako je v Partnerstvu opredeljeno, da je za pripravo države na vstop v EU potrebno mobilizirati vse razpoložljive vire v sami kandidatki kot tudi v Uniji.

4.2.1 Predstrukturalna pomoč

V skladu s pristopno strategijo, opredeljeno na evropskem svetu v Essnu decembra 1994 je bil program Phare preusmerjen v zagotavljanje predpristopne podpore; namreč programi in projekti Phare morajo temeljiti na prednostnih nalogah, opredeljenih v Partnerstvu za pristop in v državnem programu za prevzem pravnega reda EU .

Strukturalna politika Skupnosti se izvaja skozi strukturalne sklade in pa Kohezijski sklad. Za obdobje od leta 2000 do leta 2006 je tako predvidenih za gospodarsko in družbeno sodelovanje kar 0,46 % BDP Unije. (Internet 12)

Koriščenje iz strukturalnih in Kohezijskega sklada bo za nas mogoče šele, ko bomo postali polnopravni člani Unije, o čemer bo več govora v sedmem poglavju, saj je to oblika pomoči, ki jo Unija namenja državam članicam.

Kljub temu pa je v predpristopnem obdobju, ki je trajalo med leti 1996 in 1999, nastalo nekaj ključnih finančnih instrumentov, ki so nam omogočili da smo se dodobra pripravili na izvajanje strukturalne politike Skupnosti. Ti instrumenti so naslednji:

- **Posebni pripravljalni program za strukturalno in kohezijsko politiko** (*Special Preparatory Programme - SPP*)

Ena od pomembnih nalog tega programa je bila priprava na naslednjo fazo (2000 – 2006), ko so bili vzpostavljeni dodatni mehanizmi predpristopne pomoči glede na Agendo 2000. Gre torej za programa ISPA in SAPARD. V okviru programa PHARE je Komisija namenila za vse kandidatke 60 milijonov evrov; od tega je bilo za izvedbo Posebnega pripravjalnega programa namenjenih 4 milijone evrov z namenom usposabljanja administracije, vzpostavitve statističnih podatkovnih baz in za izvedbo posebne konference vezane na to temo. 56 milijonov evrov pa je bilo namenjenih porabi na nacionalni ravni za izvedbo t.i. Programa za vzpostavljanje institucij (*Structural Institution Building Programmes – SIP*). Ta program zajema področje vzpostavitve institucij ali izvedbo pilotskih projektov.

Sloveniji je bilo za obdobje 1998 - 1999 namenjenih 3 milijone evrov. Posebni pripravljani program pa je bil sestavljen iz dveh sklopov:

- prvi del v višini 1,3 milijona evrov je bil namenjen institucionalni izgradbi in je zajemal twinning aktivnosti, tehnično pomoč v obliki dolgoročnih in kratkoročnih svetovalcev ter izobraževanje,
- drugi del, za katerega je bilo namenjenih 1,7 milijona evrov, pa je bil namenjen pilotskim projektom s področja okolja v smislu kohezijskih aktivnosti. (Internet 12)

- **Infrastrukturni projekti velikega obsega** (*Large Scale Infrastructure Facility - LSIF*)

Za leto 1999 je bilo za vse države, ki sodelujejo v programu PHARE, namenjenih za ta program 138,9 milijona evrov. Program je bil mišljen kot priprava na sklad ISPA, prioritetni pa so projekti s področja okolja in transporta.

V letu 1999 so se tako skozi ta program financirali le okoljski projekti na področjih kot so na primer: usklajevanje zakonodaje, pitna voda in odpadne vode, odpadki, priprave na ISPA, implementacija oziroma podpora nevladnih organizacij na področju okolja. (Internet 12)

- **Ocenitev potreb po transportni infrastrukturi** (*Transport Infrastructure Needs Assessment - TINA*)

Sekretariat za ta program je bil leta 1997 ustanovljen na Dunaju. Šlo pa je za nadaljevanje programa TEN (*Trans European Networks*).

Glavni cilj tega programa so infrastrukturni projekti vezani na vseh 10 evropskih koridorjev. Čez Slovenijo poteka koridor 5 (zahod – vzhod) in koridor 10 (sever – jug), zato bomo sodelovali v vseh infrastrukturnih aktivnostih vezanih na izgradnjo oziroma modernizacijo teh koridorjev. (Internet 12)

Ob pogledu na *PRILOGO I*, v kateri je opisana sektorska porazdelitev porazdelitev programa PHARE za Slovenijo v obdobju 1992 – 1999, lahko ugotovimo, da je bilo na začetku največ podpore programa usmerjene v razvoj zasebnega sektorja, javnih financ in bančništva ter v raziskave in razvoj. Po letu 1996 pa se je pomoč usmerila predvsem v sektor okolja, skladnost z evropsko zakonodajo ter transport in telekomunikacije, pa tudi pravo in notranje zadeve.

4.3 Pristopno obdobje (2000-2006)

Na zasedanju Evropskega sveta v Berlinu spomladi leta 1999 je bila dana končna odločitev o širitvi Unije. Sklenjeno je bilo, da se bo pomoč državam kandidatkam po letu 2000 podvojila na 3,12 milijard evrov letno.

Časovno se predpristopno obdobje veže na čas do polnopravnega članstva v Skupnosti. Ta del bo podprt z novimi finančnimi instrumenti:

- novi Phare bo še naprej ključni instrument sodelovanja EU z državami kandidatkami
- prednostna področja programa gospodarske infrastrukture (*Instrument for Structural Policies for Preaccession - ISPA*) so okolje in transport ter harmonizacija zakonodaje na obeh področjih. ISPA bo v glavnem črpala sredstva iz Kohezijskega sklada.
- Kmetijski program SAPARD (*The Special Accession Programme for Agriculture and Rural Development*) je finančni instrument posebne predstrukturne pomoči za področje kmetijstva in razvoja podeželja. (Internet 13)

4.3.1 Kriteriji za pridobitev sredstev programa PHARE

Izpolnjeni morajo biti naslednji pogoji:

- *katalitičnost*; sredstva PHARE morajo pospešiti izvajanje prednostnih pridružitvenih procesov;
- *sofinanciranje*; s strani prejemnika pomoči mora biti zagotovljenih najmanj 25 % sredstev, v primeru velikih infrastrukturnih projektov pa tudi sredstva mednarodnih finančnih institucij;
- *finančna naložba PHARE ne sme ogroziti drugih investorjev ali jim konkurirati*; še posebej iz zasebnega sektorja ali mednarodnih finančnih institucij;
- *pripravljenost projekta*; PHARE bo financiral samo tiste projekte, ki so pripravljeni na takojšnje izvajanje (seveda morajo biti predložena vsa potrebna dovoljenja);
- *velikost projekta*; 2 do 3 milijone evrov, izjema so lahko le projekti civilne družbe, sodelovanje v Komunitarnih programih itd.;
- *načelnost*; finančno podporo se lahko nameni le projektom, ki so dolgoročno usklajeni z evropskimi predpisi in so v soglasju z evropskimi skupnimi ekonomskimi politikami in ki zasledujejo merila uravnoteženega gospodarskega razvoja;
- *konkurenčnost*; vse finančne naložbe PHARE morajo spoštovati zakonitosti proste konkurence iz Evropskega sporazuma. (Benko, 1999: 27)

Pridobivanje pomoči iz programa PHARE je za kandidatke pogojeno. EU se lahko na podlagi letne ocene odloči, da zaradi neizpolnjevanja prednostnih nalog ali neučinkovite porabe denarja kandidatki odtegne denar. Če kandidatka letno odmerjene vsote ne bo porabila v danem roku, lahko Unija neizkoriščen denar nameni v skupni proračun programa PHARE, iz katerega črpajo vse kandidatke. Po drugi strani se lahko odloči povečati nacionalni proračun za tisto kandidatko, ki bo uspešno in učinkovito porabila njej namenjena sredstva. Za zagotavljanje hitre in učinkovite porabe denarja bo EU sredstva iz programa PHARE namenjala v glavnem za projekte, vredne vsaj dva do tri milijone evrov, predloženi projekti pa bodo morali biti popolnoma izdelani, da jih bodo kandidatke lahko čim prej začele izvajati. Denar za vsako kandidatko se bo stekal v en sam nacionalni sklad, kar naj bi zagotovilo transparentnost porabe in preprečilo morebitno razpršitev sredstev.

4.3.2 Usmeritev programa PHARE med leti 2000 – 2006 v Sloveniji

V Partnerstvu za pristop so posebej opisane usmeritve programa PHARE med leti 2000 in 2006. Predvsem gre za področja: *podpora institucionalni izgradnji, naložbe v skladnost s predpisi EU in naložbe v gospodarsko in socialno kohezijo.*

- **podpora institucionalni izgradnji** bo še posebej usmerjena na naslednja področja:
 - gospodarske reforme: spodbujanje in krepitev konkurenčnosti, prestrukturiranje nekaterih sektorjev, implementacija procesa privatizacije, liberalizacija cen itd.
 - vključevanje v notranji trg: prost pretok blaga, podpora industrijske lastnine, zapiranje brezcarinskih prodajal, prost pretok blaga, kapitala in oseb, varstvo potrošnikov itd.
 - kmetijstvo: s poudarkom na vodenju Skupne kmetijske politike, uskladitev zakonodaje, razvoj ribiške politike;
 - promet: uskladitev zakonodaje v pomorskem in zračnem prometu;
 - energetika; zagotavljanje visokih standardov jedrske varnosti, učinkovite rabe energije;
 - zaposlovanje in socialne zadeve; podpora socialnim partnerjem, priprava nacionalne strategije zaposlovanja, prenos zakonodaje EU na področju poklicnega zdravja in varnosti;
 - pravosodje in notranje zadeve; izvajanje Zakona o tujcih, ratifikacija Evropske konvencije o pranju denarja, boj proti korupciji, organiziranem kriminalu, skupni vizni in azilantski politiki;
 - krepitev upravne in sodne usposobljenosti; predvsem gre za pospešitev reforme javne uprave.

- **naložbe v skladnost s predpisi Evropske unije**, ki so vezane na izpolnjevanje kopenhagenskih meril¹⁶, ki pospešujejo vključevanje Slovenije v EU s poudarkom na harmonizaciji z evropskimi predpisi na področjih:
 - industrije,
 - telekomunikacij,
 - kmetijstva.

- **naložbe v gospodarsko in socialno kohezijo**, ki pomenijo novo orodje pri prehajanju od predstrukturnih aktivnosti (skupaj s programoma ISPA in SAPARD) v strukturno in kohezijsko politiko Skupnosti. Na tem področju se sofinancirajo ukrepi v oblikovanju državne politike gospodarske in socialne kohezije z namenom zmanjšati razkorak med BDP na prebivalca v Sloveniji (in drugih kandidatkah) in poveprečjem v EU. V okviru tega bo mogoče financirati priprave na izvajanje regionalnega razvojnega načrta in t.i. pobud Skupnosti, izboljšanje upravne strukture in ureditev proračunskega sistema. (Benko, 1999: 31)

V letu 2002 se je pomoč iz programa PHARE v Sloveniji usmerila na naslednja področja:

- uvajanje predpisov EU-ja na področju kmetijstva (veterinarske in fitosanitarne kontrole, uvajanje administrativnih ukrepov za Skupno kmetijsko politiko), za to področje smo dobili pomoč v višini 2,3 milijona evrov;
- notranji trg (energija, standardizacija, e – javna uprava) za kar nam je Unija namenila 2,5 milijona evrov;
- sodstvo in notranje zadeve (točke, kjer se prečka državna meja, oprema za nadzor meje), za to področje smo prejeli 18 milijonov evrov pomoči;
- izgradnja institucij za strukturne in Kohezijski sklad, temu pa je Unija namenila 8,4 milijona evrov. (Redno poročilo Evropske komisije o napredku Slovenije, 2002)

Dodatnih 7 milijonov evrov je bilo zagotovljenih za programe čezmejnega sodelovanja med Slovenijo in sosednjimi državami (2,5 milijona evrov za sodelovanje z Italijo in Avstrijo in 2 milijona za sodelovanje z Madžarsko).

¹⁶ Junija 1993 je v Kopenhagnu Evropski svet nakazal možnost nadaljnje širitve Unije in postavil kriterije za kandidatke: vse kandidatke morajo izpolniti politični kriterij (ta pomeni stabilne institucije, demokracijo, vladavino prava in človeških pravic ter varstvo manjšin), ekonomski kriterij (funkcionalno tržno ekonomijo in kapaciteto oziroma zmožnost soočiti se z konkurenčnimi pritiski znotraj enotnega trga EU) in pa kriterij, ki se navezuje na *acquis communautaire* (kandidatke morajo biti sposobne prevzeti obveznosti članstva).

V *PRILOGI 2* lahko vidimo, kakšna je porazdelitev sredstev programa PHARE za leti 2001 in 2002. V letu 2001 je Slovenija prejela 3,5 milijona evrov pomoči za krepitev vloge Slovenije na lokalnem področju. Za leto 2002 je bilo teh sredstev 2,150.000 evrov. Ta pa so bila namenjena razvoju programskih kapacitet za Evropski socialni sklad in projekte twinninga, 150.000 evrov pa je bilo namenjenih oceni Enotnega programskega dokumenta.

4.4 Twinning v Sloveniji

Od leta 1998 se *twinning oziroma bratenje institucij* v Sloveniji uporablja kot instrument, namenjen institucionalni izgradnji. Namen twinninga je zagotavljanje podpore Sloveniji pri prenosu pravnega reda EU v nacionalno zakonodajo in razvoju lastne upravne usposobljenosti za uveljavljanje take zakonodaje. Mehanizem predvideva, da javni uslužbenci državnih ustanov držav članic začasno, za obdobje dveh let, izvajajo projekte pomoči javnim uslužbencem v primerljivi instituciji države kandidatke. Twinning ustvarja tesno partnerstvo med slovenskimi državnimi organi in državnimi organi držav članic EU, kar se uresničuje tako, da v Sloveniji gostuje državni uradnik iz države članice EU, ki opravlja funkcijo dolgoročnega predpristopnega svetovalca.

Obstajajo tri načela tesnih povezav med institucijami:

- razvoj administrativnega sodelovanja med članicami in kandidatkami;
- projekti “tesnih povezav”, ki bodo predlagani na državni ravni in bodo trajali eno do dve leti ter bodo financirani s sredstvi PHARE znotraj vsakoletnega Nacionalnega programa;
- projekti “tesnih povezav” na področju sodstva. (Benko, 1999: 38)

Do leta 2001 je bilo v Sloveniji izpeljanih 24 projektov twinninga, in sicer na področjih kot so kmetijstvo, okolje, ekonomska in socialna kohezija, finance, notranji trg in pravosodje ter notranje zadeve. V okviru programa PHARE za leto 2000 je bilo skupaj namenjenih 4 milijone evrov za projekte twinninga v Sloveniji. (Internet 14)

4.4.1 Program Twinning Light v Sloveniji

Slovenija je bila prva država kandidatka, ki je pričela uporabljati ta novi instrument podpore, in sicer na pilotskem projektu nacionalnega regulativnega organa za telekomunikacije. V sklopu programa PHARE za leta 2000 je bilo v proračunu rezerviranih 400.000 evrov za projekte Twinning Light v Sloveniji.

Twinning Light je igral pomembno vlogo pri pripravah Slovenije na vstop v EU, saj je bilo v letu 2001 za izvajanje projektov Twinning Light namenjenih 800.000 evrov proračunskih sredstev v okviru nacionalnega programa PHARE. Projekti so zlasti s področja kmetijstva, notranjega trga, prometa in javnih financ, projekti pa smejo trajati največ šest mesecev.¹⁷

4.5 PHARE CBC (CROSS BORDER COOPERATION) ali program čezmejnega sodelovanja

Phare CBC je namenjen vzpodbujanju in podpori regionalnega razvoja in sodelovanja ob meji. Posebnost tega programa je, da gre tu predvsem za naložbena sredstva, medtem ko so ostali programi PHARE orientirani k tehnični pomoči. Druga pomembna lastnost tega programa je v tem, da je usmerjen v obmejna območja – to pa so tista področja, v katera se je v preteklosti le malo vlagalo, ker je meja nekoč pomenila bolj oviro kot možnost medsebojnega sodelovanja.

“ Zato bo program podpiral vse aktivosti, ki so vezane na politiko vzpodbujanja strukturne in kohezijske politike Evropske unije in pobud skupnosti. ” (Benko, 1999: 39)

Slovenija v teh programih sodeluje z Avstrijo, Italijo in Madžarsko. V obdobju 1994 – 1999 nam je EU za tovrstne aktivnosti namenila 37 milijonov evrov, od tega pa je Slovenija sama morala prispevati 20 – 30 odstotkov sredstev. (Internet 15)

Meje med Slovenijo in državami, s katerimi jo družijo čezmejno sodelovanje so, seveda že tako precej odprte, vendar pa ne glede na to obstaja nekaj ovir, ki počasijo sodelovanje. K odpravljanju teh ovir stremijo programi čezmejnega sodelovanja. Glavne ovire so:

- neustrezne prometne povezave,
- ozka grla na glavnih mejnih prehodih,
- depopulacijski trendi in odseljevanje mladih,
- nizka izobrazbena struktura,
- velika odvisnost od tradicionalnih industrij in pomanjkanje podjetniške klime,
- visoka stopnja brezposelnosti. (Internet 15)

Osnovni namen Phare CBC je:

- povečati ekonomsko rast obmejnih regij na področju razvoja tehnologij, spodbujanja malega gospodarstva,
- povečanje konkurenčnosti na področju turizma,

¹⁷ Medtem ko običajni programi projekti Twinninga trajajo najmanj 12 mesecev. (Internet 14)

- povečati vitalnosti ruralnih območij na področju intenziviranja kmetijske proizvodnje v skladu z naravnimi danostmi,
- izboljšati infrastrukturo s povečanjem dostopnosti in prehodnosti, kar bo omogočalo redne pretoke in integriran razvoj,
- vlagati v razvoj človeških potencialov za izboljšanje možnosti in kakovosti izobraževanja in oblikovanje skupnih programov za reševanje problema brezposelnosti,
- koristiti in varovati naravne potenciale na področju odpravljanja onesnaževanja zraka in voda, varovanje vodnih virov in drugih naravnih bogastev,
- vzpodbujati sodelovanje “ ljudje ljudem ” na področju kulture, športa, glasbe, umetnosti, zdravstva in izobraževanja. (Internet 16)

Prioritetna področja sodelovanja pa so naslednja:

- ❑ promet in obmejna infrastruktura
- ❑ okolje
- ❑ gospodarsko sodelovanje
- ❑ človeški viri in povezovanje
- ❑ kultura
- ❑ tehnična pomoč

Pri tem je seveda nujno potrebno poudariti koristnost povezovanj s tujimi partnerji na najrazličnejših področjih. Medsebojno povezovanje proizvodnih in storitvenih dejavnosti bo pospešila izgradnja prometne infrastrukture, informacijskih tokov in pa komunikacijskih mehanizmov. Gospodarski razvoj pa bo pri vse bolj odprtih mejah vplival na vse večjo konkurenčnost in sodelovanje med regijami, kar je ključnega pomena pri vključevanju Slovenije v EU, saj bo družbeno-gospodarski razvoj regij v prihodnje vse bolj odvisen od vpletenosti teh regij v evropski prostor.

Program Phare CBC se je začel izvajati leta 1994 z Italijo. Leta 1995 se je program razširil na Avstrijo in Madžarsko.

Leta 1995 so bili izdelani trije večletni programski dokumenti za programe sodelovanja z Italijo, Avstrijo in Madžarsko za obdobje 1994 – 1999. Dokumenti so predstavljali strateško osnovo za implementacijo programa Phare CBC v tem obdobju.

Za obdobje 2000 – 2006 je Slovenija skupaj s čezmejnimi partnerji pripravila t.i. Skupni programski dokument za sodelovanje v programu Phare CBC z Italijo, Avstrijo in Madžarsko.

Dokument predvideva skupne bilateralne organe, postopno skupno izvajanje Phare CBC in prehod na sistem, ki velja za članice EU v programu INTERREG.¹⁸

- **Sodelovanje z Italijo**

V obdobju 1994 – 1999 je bilo za program Phare CBC z Italijo angažiranih 18 milijonov evrov. Največji delež tega je bil porabljen za izboljšanje infrastrukture in varovanje okolja.

Phare CBC je za obnovo Apolonijeve palače v Piranu namenil 100.000 evrov in za obnovo Pretorske palače 750.000 evrov. Zaključila so se tudi dela na mejnem prehodu Gorjansko (za ta projekt je bilo v programu CBC namenjenih 480.000 evrov) in v podjetniškem centru Inkubator v Sežani (357.000 evrov). (Internet 16)

Za obdobje 2000 – 2006 pa so predvideni naslednji projekti:

- izgradnja kanalizacijskega sistema v Sežani,
- projekt čezmejnih javnih služb, kar bi pomenilo možnost povezave in oskrbe s plinovodom, skupno urejanje odpadkov ter prometno omrežje,
- izdelava strokovnega predloga za rekreacijsko območje Ankaranskega polotoka,
- revitalizacija alpskih pašnikov v Posočju, s poudarkom na sirarstvu.

- **Sodelovanje z Avstrijo**

Za sodelovanje z Avstrijo je Sloveniji letno zagotovljenih s strani programa Phare CBC 3 milijone evrov.

V glavnem pa so v ospredju projekti, ki so namenjeni ohranjanju okolja in reševanju okoljskih problemov (temu je namenjeno kar 26 % denarja), 25 % denarja iz tega sklada je namenjeno razvijanju prometne in obmejne infrastrukture med Slovenijo in Avstrijo, največ - kar 40 % sredstev pa je namenjenih gospodarskemu sodelovanju. (Internet 16)

- **Sodelovanje z Madžarsko**

V letu 1996 je Komisija Evropske unije odprla t.i. *Multi-country program* ali CREDO program, ki omogoča čezmejno sodelovanje med Srednje in Vzhodno evropskimi državami, ki so prejemnice programa PHARE.

Slovenija ima tako skozi ta program možnost sodelovanja z Madžarsko. Ponovno so v ospredju programi, ki temeljijo na gospodarskem povezovanju, sodelovanju pri reševanju obmejne infrastrukture, gradnji prometne infrastrukture in s tem povezovanju obeh dežel.

¹⁸ INTERREG je pobuda Skupnosti v okviru strukturnih skladov, ki je opisana v poglavju 7.2.3.

V letu 2002 je bil uspešno zaključen projekt v okviru čezmejnega sodelovanja med Slovenijo in Madžarsko, katerega naročnik je bila občina Šalovci. Namen projekta je bil zgraditi kanalizacijski sistem v naselju Domanjševci, ki bi bil povezan s čistilno napravo v naselju Bajansenye na Madžarskem. Prav tako je bil vzpostavljen kanalizacijski sistem v naselju Šalovci, kjer je bila izgrajena tudi čistilna naprava. Skupna vrednost projekta je bila 2,46 milijona evrov; od tega je bil delež programa Phare CBC 1,6 milijona evrov, država pa je sofinancirala 0,86 milijona evrov.

V letu 2003 se pripravlja nov projekt, katerega namen je maksimizacija potenciala človeških virov v obmejni regiji Slovenija – Madžarska. Naročnik tega projekta je Ministrstvo za delo in socialne zadeve RS. (Internet 17)

V *PRILOGI 3* so opisani nekateri pomembnejši projekti, ki so se v okviru programa Phare CBC v letu 2001 in 2002 izvajali med Slovenijo in Italijo, Slovenijo in Avstrijo ter Slovenijo in Madžarsko.

- **Sklad za male projekte**

Sestavni del programa Phare CBC je tudi t.i. *Sklad za male projekte*, ki je namenjen spodbujanju odnosov med ljudmi, prenosu informacij in znanja v mejnih regijah. Sklad sofinancira projekte v vrednosti od 1.000 do 25.000 evrov. Sredstva pa lahko pridobijo neprofitne organizacije, ki izvajajo projekte čezmejnega sodelovanja s področij izobraževanja, priprave kulturnih, turističnih in gospodarskih prireditev, pa tudi pripravo tiskovin ter podobnih dejavnosti.

4.6 Primer sofinanciranja programa Phare CBC v Sloveniji – podjetniški center Inkubator v Sežani

Eden od pomembnejših projektov na področju Slovenije v okviru programa Phare CBC je bilo sofinanciranje Unije podjetniškega centra Inkubator v Sežani.

Občina Sežana je eno od manj poseljenih območij Slovenije, šteje pa 11.915 prebivalcev. V zgodovini je bilo to območje v veliki meri odvisno od Trsta, po 2.svetovni vojni pa je področje izgubilo na ekonomski in politični moči.

V 80. letih je industrija na tem območju zapadla v krizo in nekatere podružnice večjih slovenskih podjetij so začele zapirati svoja vrata, kar je povzročilo ekonomsko destabilizacijo območja skupaj z veliko stopnjo brezposelnosti.

Po analizi področja je postalo jasno, da ima Sežana kar nekaj prednosti: razvito cestno in železniško mrežo, delovno silo z obrtniškimi sposobnostmi, odsotnost socialnih napetosti, nižje plače v primerjavi z Italijo, varnost ipd. Vendar pa so navkljub temu obstajali dvomi v razvoj novega podjetniškega centra, ki so bili predvsem vezani na nizko raven močnih podjetij, ki bi lahko razvijala visoko tehnološko okolje, nizko izobrazbeno strukturo in pa komplicirane administrativne strukture. Po letu 1990 se je občina skupaj z Vlado odločila za oživitev ekonomskega razvoja, vendar pa za takšen poseg občina ni imela na voljo dovolj sredstev.

V letu 1997 je podjetniški center Inkubator prejel sredstva programa Phare CBC. Struktura sredstev je bila naslednja: Phare CBC je prispeval 362.000 evrov, občina Sežana 60.000 evrov, podjetje Incubator d.o.o. 140.000 evrov, medtem ko je Vlada RS financirala študije in upravljanje projekta.

S projektom so bili izpolnjeni naslednji cilji:

- Inkubator se je razvil v sodoben podjetniški center z 10.000 m površine in z 200 novimi delovnimi mesti,
 - razvila se je poslovna mreža Sežana – Zahod,
 - Inkubator predstavlja uspešen primer projekta čezmejnega sodelovanja Slovenije z italijanskimi partnerji,
 - sodelovanje v programu Phare CBC,
 - razvoj strateških dokumentov za celotno regijo,
 - Inkubator je privabil k sodelovanju nekatera nova podjetja kot tudi italijanske partnerje.
- (Internet 18)

4.7 Komunitarni programi v Sloveniji

S 1. februarjem 1999, ko je začel veljati Evropski pridružitveni sporazum, je Slovenija dobila pravno podlago za sodelovanje pri Komunitarnih programih Unije. Za sodelovanje pri teh programih je potrebno plačati nekakšno članarino (oziroma pristopnino), ki pa se razlikuje od programa do programa. Države kandidatke si pri tem lahko pomagajo s sredstvi iz programa PHARE.

Komunitarni programi so namenjeni predvsem širjenju znanja v Uniji, zagotavljanju ustrezne oblike izobraževanja ter reševanju okoljskih problemov Skupnosti.

Poleg spodaj opisanih programov sodeluje Slovenija tudi pri naslednjih Komunitarnih programih:

- na področju energije: *Save*
- zdravstvo: *Health promotion, Combating center, Aids prevention, Drug dependance*
- ženska politika: *Equal oportunities*
- kultura: *Raphael*
- malo gospodarstvo: *SME*
- finance: *Fiscalis*
- ekonomski odnosi: *Karolus*

1. SOCRATES

Socrates je akcijski program EU za sodelovanje prek nacionalnih meja na področju izobraževanja, ki se je začel leta 1995.

Njegov splošni cilj je, da bi se z okrepljenim sodelovanjem v Evropi in večjo dostopnostjo do palete izobraževalne ponudbe izboljšala kakovost in ustreznost izobraževanja za otroke, mladino in odrasle. Program podpira *evropsko razsežnost izobraževanja*, to je krepitev zavesti o skupni evropski identiteti in o pomenu ohranjanja nacionalnih posebnosti, učenje evropskih jezikov, širitev možnosti za osebno spoznavanje drugih evropskih držav in njihovih kultur, skupno razvijanje in uporabljanje novih metod učenja in poučevanja ter izobraževalnih tehnologij, razvijanje sposobnosti za prilagajanje spremembam v gospodarskem in družbenem okolju ipd. Socrates pokriva širok spekter izobraževalnih področij in ciljev, vendar imajo dejavnosti v okviru posameznih akcij nekatere skupne značilnosti, in sicer so usmerjene "nacionalno". V večini primerov so "multilateralne", kar pomeni, da vključujejo vsaj tri države. (Urad vlade za informiranje, 2000).

Socrates je razdeljen na več poglavij in akcij:

- **Erasmus;** je tisti del programa Socrates, ki obsega ukrepe za podporo evropskega sodelovanja na področju visokega šolstva in še zlasti vzpodbuja izmenjave visokošolskih študentov in učiteljev. Prve akcije na tem področju je EU spodbudila že 1986. Sprva so bile usmerjene predvsem v spodbujanje fizične mobilnosti študentov in učiteljev, v zadnjem obdobju pa posegajo še širše, k skupnemu oblikovanju novih študijskih programov, k učenju jezikov in k razvoju evropske razsežnosti v visokem šolstvu nasploh. Najpomembnejši del tega programa pa predstavlja spodbujanje mobilnosti študentov. T.i. "Erasmus študenti" so vpisani na svoji domači univerzi ali visoki šoli, za en semester ali največ eno študijsko leto pa lahko odpotujejo na drugo univerzo ali visoko šolo, ki sodeluje v projektu. Domača univerza jim prizna vse v tujini opravljene študijske

obveznosti, iz skupnih evropskih sredstev pa prejmejo denarne pomoči za bivanje in potne stroške.

- **Comenius;** je tisti del programa Socrates, ki zajema področje douniverzitetnega šolstva in obsega zajeten sveženj akcij, ki naj bi vzpodbudile sodelovanje med šolami, izboljšale strokovno usposobljenost učiteljev in prispevale k celovitemu in kakovostnemu izobraževanju za vso mladino. Projekti vključujejo dejavnosti od predšolske vzgoje preko osnovnih do splošnih srednjih šol. Eden izmed osrednjih ciljev je vzpodbujanje enakih možnosti izobraževanja za vse mlade, ne glede na njihov ekonomski, družbeni in zemljepisni položaj ali morebitno prizadetost. (Urad vlade za informiranje, 2000:154)
- **Leonardo;** Leonardo da Vinci je program EU za področje poklicnega in strokovnega izobraževanja ter usposabljanja v Evropi. Tudi ta program je bil sprejet za obdobje petih let, ki se končuje letos. Program ni namenjen poenotenju nacionalnih sistemov poklicnega izobraževanja, ampak je program enakovrednega sodelovanja vseh držav članic. Temeljni cilji programa so dvig kakovosti poklicnega in strokovnega izobraževanja in usposabljanja ter podpora nacionalnim prioritetam, konkreten odziv na potrebe evropskega trga delovne sile in ustvarjanja novih možnosti zaposlovanja, vzpostavitev enakovredne strokovne komunikacije pri razvoju poklicnega izobraževanja v evropskem prostoru, vzpodbujanje inovativnosti v poklicnem izobraževanju, vnašanje nove kakovosti povezovanja izobraževanja in dela ter podpora razvoju socialnega partnerstva, krepitev vloge malih in srednjih podjetij pri razvijanju poklicnega izobraževanja ter zagotavljanje novih programov in večjega zaposlovanja. Med drugim je namenjen načrtovalcem politike poklicnega izobraževanja in usposabljanja, predstavnikom socialnih partnerjev, vsem vrstam poklicnih in strokovnih šol ter drugih izobraževalnih organizacij, podjetjem zavodom za zaposlovanje ter univerzam. (Urad vlade za informiranje, 2000)

2. MLADI ZA EVROPO

Program Mladi za Evropo je namenjen podpori izmenjav mladih in evropskemu sodelovanju na področju mladine. Podobno vlogo, kot jo za programa Socrates in Leonardo opravlja Služba za EU programe pri Centru za poklicno izobraževanje, opravlja na tem področju Zavod za razvoj mobilnosti mladih MOVIT. Zavod ima nalogo vzpostaviti temeljne pogoje za vključitev v program, med drugim pa skrbi tudi za informiranje in pomoč ciljnim

organizacijam ter skupinam pri pripravi in prijavljanju programov in za kakovostnejše izvajanje programa. (Internet 19)

3. KULTURA 2000

Kultura 2000 je petletni kututni program Evropske unije, ki je stekel v začetku leta 2000 in mu je namenjenih 167 milijonov evrov znotraj proračuna EU.

Program je namenjen krepitvi sodelovanja med evropskimi kulturnimi izvajalci oziroma sofinanciranju projektov z različnih kulturno-umetniških področij. Cilj programa je promocija kulture, podpira pa inovativnost, ustvarjalnost in mobilnost v kulturi.

Slovenija je s 1.1.2002 postala polnopravna članica programa Kultura 2000, kar pomeni, da po prihodnjih razpisih tega programa slovenski izvajalci lahko sodelujejo kot prijavitelji ali soorganizatorji projekta. (Internet 20)

4. LIFE

LIFE (*The Financial Instrument for the Environment*) je bil ustanovljen leta 1992 in kot program spada v okoljsko politiko Skupnosti.

Namenjen je sofinanciranju okoljskih programov držav EU in tudi nekaterih držav tretjega sveta.

Implementiran je bil v treh fazah:

- v prvi fazi (1992 – 1995) je bilo programu namenjenih 400 milijonov evrov
- v drugi fazi (1996 – 1999) 450 milijonov evrov
- v trenutni fazi (2000 – 2006) pa je LIFE-u namenjenih kar 640 milijonov evrov. (Internet 21)

Osnovni namen programa LIFE je implementacija, razvoj in ureditev okoljske politike Unije in integracija okoljske politike v ostale politike Skupnosti. Prav tako pa program išče rešitve za okoljsko problematiko Unije in posamezne okoljske probleme. (Internet 21)

Tabela 5: Razrez sredstev programa PHARE za sofinanciranje sodelovanja RS v programih Skupnosti v letu 2002

Program	Podpora PHARE (v evrih)	Nacionalno sofinanciranje (v evrih)	Skupaj (v evrih)
Socrates	300.000	689.000	989.000
Leonardo da Vinci	300.000	779.000	1,079.000
Mladi za Evropo	200.000	420.000	620.000
Life III	330.000	370.000	700.000
Evropska agencija za okolje	140.000	55.000	195.000
Kultura 2000	60.000	101.820	161.820
5.okvirni program raziskovalnih in tehnološko razvojnih aktivnosti	1,500.000	7,520.000	9,020.000
SKUPAJ:	2,830.000	9,934.820	12,764.820

Vir: Podpora PHARE za sodelovanje Slovenije v programih Skupnosti, www.gov.si/svez/ (12.01.2003)

4.8 SODELOVANJE Z MEDNARODNIMI FINANČNIMI INSTITUCIJAMI

Države kandidatke pridobivajo sredstva za članstvo iz treh osnovnih virov:

- programa PHARE kot nepovratna sredstva
- nacionalna sredstva, ki jih zagotavlja država kandidatka oziroma prejemnica pomoči
- posojila mednarodnih finančnih institucij

Nacionalna sredstva se ponavadi navezujejo na program PHARE – iz programa pomoči se namreč sofinancira 75 % vrednosti projekta, ostalo pa sofinancira država prejemnica pomoči.

Pri ugodnih posojilih mednarodnih finančnih institucij pa gre za sodelovanje z:

- Evropsko investicijsko banko (*EIB*)
- Evropsko banko za obnovo in razvoj (*EBRD*)
- Svetovno banko (*WB*)

“ Finančna pomoč iz programa PHARE v kombinaciji s finančnimi institucijami je namenjena predvsem investicijskim projektom z ekonomsko koristijo, ki prinašajo le omejen dobiček. ” (Benko, 1999: 47)

Tako bodo države lahko izpeljale obsežne infrastrukturne projekte, ki zahtevajo večja finančna sredstva in se tudi časovno vežejo na daljše obdobje (npr. čistilne naprave, izvedba transportne infrastrukture vezana na TEN itd.).

4.8.1 Evropska investicijska banka (EIB)

Med leti 1990 in 1996 je EIB zagotovila 4,6 milijarde evrov posojil v enajstih državah Srednje in Vzhodne Evrope, med katerimi je bila tudi Slovenija. V okviru finančnega mandata 1997 – 1999 je banka zagotovila 3,52 milijard evrov posojil. (Benko, 1999: 48)

Posojila te banke lahko uporabljajo podjetja in pa javni sektor z investicijami v:

- industrijo, turizem in storitve povezane s produktivnim sektorjem
- lokalno infrastrukturo
- pridobivanje energije in izboljševanje okolja

EIB financira projekte od 40.000 do 25 milijonov evrov. Posojila pa so dodeljena navadno za obdobje 5 do 12 let z možnostjo odloga odplačila.

4.8.2 Evropska banka za obnovo in razvoj (EBRD)

Zagotavlja finančna sredstva za aktivnosti zasebnega sektorja, financiranje infrastrukture in strukturne reforme ter privatizacijo. Ta področja pa banka financira ali s posojili, lastniško investicijo ali s kreditnimi garancijami.¹⁹

Minimalna višina finančne prisotnosti banke v projektu je 5 mio evrov.

V sodelovanju z EBRD so nastali tudi t.i. *horizontalni programi pomoči malim in srednjim podjetjem*. Ti programi pomoči pa zagotavljajo posredniškim bankam cenejša finančna sredstva, na podlagi katerih lahko malim in srednjim podjetjem posredujejo ugodnejša posojila. To je dopolnilo k pomoči razvoja malim in srednjim podjetjem, zagotovljeni z državnimi programi.

Naložbena pomoč državam kandidatkam bo namenjena tudi izboljšanju jedrske varnosti v srednji in vzhodni Evropi.

4.8.3 Svetovna banka (WB)

Slovenija je v WB vključena od leta 1993 dalje. Pomoč pa je predvsem usmerjena v podporo prestrukturiranja podjetij in finančnega sektorja ter v investicije s področja okolja.

Svetovna banka je prvo večje posojilo Sloveniji odobrila leta 1993 v višini 80 mio USD za prestrukturiranje nekaterih podjetij in finančnega sektorja. Maja leta 1996 smo dobili posojili v vrednosti 24 mio USD za področje okolja z namenom zmanjšanja onesnaženosti zraka in

¹⁹ 26 držav je upravičenih do podpore EBRD-ja: Albanija, Armenija, Azerbajdžan, Belorusija, Bosna in Hercegovina, Bolgarija, Hrvaška, Češka, Estonija, Makedonija, Gruzija, Madžarska, Kazahstan, Kadžihistan, Latvija, Litva, Moldavija, Poljska, Romunija, Ruska federacija, Slovaška, Slovenija, Tadžikistan, Turkmenistan, Ukrajina in Uzbekistan.

pomoč pri krepitvi naravnih virov. Junija 1999 nam je bilo odobrenih 15 mio USD za izboljšanje učinkovitosti delovanja nepremičninskega področja. (Benko, 1999: 51)

WB financira 80 % vrednosti projekta za obstoječa in 50 % za nova podjetja. Posojila so časovno omejena na 15 let.

Če sklenemo poglavje o vključevanju Slovenije v program PHARE, lahko ugotovimo da bo Slovenija pridobila dragoceno pomoč, ki bo v veliki meri pripomogla k usklajevanju naše zakonodaje s tisto v Uniji in to na različnih področjih.

Komisija v poročilu za leto 2002 ugotavlja, da je “ vpliv programa PHARE pozitiven in da je Slovenija uspešno prenesla Unijin know-how na državno raven na številnih področjih kot so: kmetijstvo, okolje ter razvoj malih in srednjih podjetij. ” (Poročilo Evropske komisije o napredku Slovenije, 2002)

Prav tako je bil narejen napredek v pripravi projektov na področjih ekonomske in socialne kohezije in čezmejnega sodelovanja, vendar pa je potrebno ta napredek še nadaljevati. (Poročilo Evropske komisije o napredku Slovenije, 2002)

5.0 PROGRAM ISPA

Program ISPA (*Instrument for Structural Policies and Preaccession*) je pričel delovati leta 2000 na pobudo Evropske Komisije v Agendi 2000 kot instrument predpristopnih strukturnih politik. Vzpostavljen je bil v juniju 1999 z Uredbo sveta 1267/1999²⁰, in sicer za pomoč v obdobju 2000-2006. (Internet 22)

Njegov namen je podpora državam kandidatkam pri uveljavljanju pravnega reda EU na področju transporta in okolja ter prispevanje k trajnostnemu razvoju teh držav. Cilji programa ISPA so naslednji:

- seznanjanje držav kandidatk s politiko in postopki vodenja na ravni EU,
- pomoč pri sprejemanju in uveljavljanju evropskih meril varovanja okolja,
- naložbe v prometno infrastrukturo za večjo mobilnost in povezanost z vseevropskimi prometnimi omrežji. (Internet 22)

ISPA je zgrajen po zgledu Kohezijskega sklada, ki finančno podporo namenja manj razvitim državam članicam Evropske unije z namenom izboljšanja prometne in okoljske infrastrukture v le-teh. Program neposredno vodi Generalna direkcija Evropske komisije za regionalno politiko.

Sofinanciranje iz programa ISPA se izvaja v obliki nepovratne pomoči, ki lahko doseže tudi do 75% vrednosti velikih projektov s področja transportnih mrež, gospodarjenja z vodami in kakovosti zraka. Glede na izkušnje, pridobljene pri vodenju Kohezijskega sklada, še posebej pa zaradi preprečevanja nesorazmernega administrativnega bremena, vrednost projektov načeloma ne sme biti nižja od 5 milijonov evrov. Manjši delež proračuna je dovoljeno uporabiti tudi za financiranje pripravljanih študij in tehnične pomoči, ki so povezani s projekti ISPA.

V obdobju od 2000 do 2006 bodo države kandidatke vsako leto skupaj prejele 1,04 milijarde evrov iz naslova ISPA. Od tega bo 502 milijonov evrov namenjenih za področje okolja, druga polovica pa je namenjena za področje transporta. Višina dodeljenih sredstev je odvisna od kriterijev kot so število prebivalcev, BDP na prebivalca in površina državnega ozemlja. Za celotno finančno obdobje 2000-2006 bo na voljo 7 milijard evrov za vse kandidatke. ISPA bo delovala v okviru obstoječega Kohezijskega sklada. Sredstva bodo pretežno namenjena

²⁰ Council Regulation No. 1267/99 of 21st June 1999

harmonizaciji zakonodaje in izvajanju te zakonodaje. Evropska unija ugotavlja, da bo za harmonizacijo zakonodaje s področja okolja potrebna 1 milijarda evrov za vseh 10 pridruženih članic in 75 milijonov evrov za harmonizacijo transportne zakonodaje. (Internet 22)

Prednostne naloge tega instrumenta so:

- ukrepi v zvezi z okoljem, kar bo državam prejemnicam omogočilo uskladitev zakonodaje na področju okoljskega prava Skupnosti,
- ukrepi prometne infrastrukture (povezava in delovanje državnih omrežij, tako da bo omogočen dostop do čezevropskih omrežij),
- prednosta področja, ki so predlagana s strani Komisije (železnice, avtoceste, pristanišča, letališča),
- pripravljanje študij in drugih ukrepov tehnične pomoči. (Benko, 1999: 43)

Tabela 6: Razpoložljiva letna sredstva programa ISPA za obdobje 2000 – 2006

DRŽAVA	MINIMUM (v milijonih evrov)	MAKSIMUM (v milijonih evrov)
Bolgarija	83,2	124,8
Češka	57,2	83,2
Estonija	20,8	36,4
Madžarska	72,8	104,0
Latvija	36,4	57,2
Litva	41,6	62,4
Poljska	312,0	384,8
Romunija	208,0	270,4
Slovaška	36,4	57,2
Slovenija	10,4	20,8
SKUPAJ	878,8	1.201,2

Vir: Agriculture in EU, www.europa.eu.int/comm/agriculture/publi/fact/enlarge/2002_en.pdf
(15.01.2003)

5.1 ISPA V SLOVENIJI

Sloveniji je za obdobje 2000 – 2006 namenjenih 10,4 – 20,8 milijonov evrov letno ali 1,44 odstotka celotnih sredstev, ki jih EU namenja za vse države kandidatke. Višina sredstev je odvisna predvsem od kvalitete predlaganih projektov. ISPA lahko sofinancira največ 75% stroškov projekta. Doslej je Slovenija podpisala z Evropsko komisijo finančne memorandume o sofinanciranju naložb za deset projektov v skupni vrednosti nad 49 milijonov evrov. (Internet 22)

Služba Vlade RS za evropske zadeve, ki deluje kot nacionalni koordinator za program ISPA, je zadolžena za predložitev projektov v potrditev generalni direkciji za regionalni razvoj. Projekti se pripravljajo ob sodelovanju Ministrstva za okolje in prostor, Ministrstva za promet in končnih upravičencev (npr. občin in Slovenskih železnic). Projekti, za katere država kandidatka želi prejeti sredstva, morajo biti vključeni v državni program infrastrukturnih naložb v promet in okolje.

5.1.1 Okoljska infrastruktura - nacionalna strategija za okoljski sektor v Sloveniji

Sredstva ISPA so namenjena projektom s področja vodooskrbe, odvodnje in čiščenja komunalnih odpadnih voda, ravnanja z odpadki in preprečevanju onesnaževanja ozračja. Izvajanje naštetih direktiv je tesno povezano z izboljšanjem zdravja in kakovosti življenja državljanov ter neposredno in pozitivno vpliva na ekonomsko in socialno kohezijo držav prejemnic pomoči.

Pristopna strategija Republike Slovenije za področje okolja je osnovni program in dokument, ki ga je slovenska vlada dodala Nacionalnemu programu za sprejetje *acquisa* v letu 1998. Ta dokument se ukvarja z okoljskim sektorjem in podaja strategijo za identifikacijo in izbor projektov na področju pitne vode in odpadkov.

Dostopni viri financiranja za implementacijo programov za področje pitne vode in trdnih odpadkov so naslednji:

- davki na odpadno vodo
- davki na odpadke
- posojila iz Eco sklada
- posojila EU za države kandidatke
- posojila multilateralnih kreditodajalcev (WB, EBRD, EIB)
- naložbe privatnega sektorja. (Internet 23)

Od leta 1994 dalje je Evropska Komisija skozi program PHARE sofinancirala infrastrukturne projekte na področju okoljevarstva, in v letu 1998 ustanovila t.i. LSIF program (Large Scale Infrastructure Facility Programme – ta je podrobneje opisan v poglavju 4.2.1), ki z nepovratnimi sredstvi skrbi za implementacijo evropske okoljske zakonodaje.

Projekti, za katere bi del finančnih sredstev želeli pridobiti iz sklada ISPA, morajo izkazati vsebine uvajanja posameznih smernic evropske zakonodaje, hkrati pa morajo biti evidentirani v nacionalnem programu varstva okolja. Pri ravnanju z odpadki gre za financiranje projektov, ki regijsko rešujejo zbiranje in odlaganje odpadkov. Pri preskrbi z vodo gre za projekte, ki vključujejo tudi ovodnjavanje in čiščenje, ne gre zgolj za gradnjo vodovodnih sistemov. Pri odvodnjavanju in čiščenju odpadnih voda pa gre v večini primerov za gradnjo čistilnih naprav in pripadajočih objektov. Dodatno prednost imajo projekti, ki hkrati uveljavljajo več evropskih smernic, na primer ravnanje z nevarnimi snovmi, kopalne, ribolovne vode in drugo. (Internet 23)

Dejstvo je, da bodo morale države kandidatke vložiti veliko sredstev, če bodo želele v popolnosti prenesti, sprejeti in uveljaviti okoljsko zakonodajo EU. Trenutno je program ISPA osredotočen na uveljavljanje najbolj zahtevnih okoljskih direktiv, ki pa zahtevajo visoka vlaganja.

5.1.2 Prometna infrastruktura – nacionalna strategija v transportnem sektorju

Transportno infrastrukturo v državah kandidatkah je treba nujno izgraditi in posodobiti ter jo povezati s transportnimi mrežami znotraj EU. ISPA si prizadeva pospešiti projekte, ki spodbujajo trajnostne oblike transportne infrastrukture, in projekte, ki so za EU posebnega pomena, ter državam, ki v programu sodelujejo, pomagati pri doseganju ciljev, opredeljenih v Partnerstvu za pristop.

Glavni cilji progama ISPA za izboljšanje prometne infrastrukture v Sloveniji in ostalih državah kandidatkah so naslednji:

- transportna infrastruktura, ki bo omogočala mobilnost na širšem območju Skupnosti v skladu z načrti Evropske Unije o razvoju transevropske transportne mreže,
- ukrepi, ki bodo omogočili Sloveniji uresničitev ciljev pristopnega partnerstva (povezavo in operativnost notranjega državnega omrežja in tudi transevropske povezave, skupaj z dostopom do teh povezav). (Internet 24)

Pričakuje se da bodo stroški za vsak posamezen primer nekje okoli 5 milijonov evrov, pri tem pa bo pomoč Skupnosti in programa ISPA zajemala 75 % potrebnih sredstev za obnovo in

nadaljnji razvoj prometne infrastrukture v Sloveniji. Ta oblika nepovratne pomoči pa se lahko veže še z drugimi predpristopnimi oblikami pomoči, ki skupaj s programom ISPA zajemajo do 90 odstotkov sredstev potrebnih za udejanjanje danega programa.

Glavno vodilo transportne politike v Sloveniji je zagotoviti stroškovno in cenovno učinkovitejše transportne povezave in pri tem ne pozabiti na okolje. Država želi doseči uravnotežen promet z zmanjšanjem cestnega prometa, ki v tem trenutku pomeni 85 % celotnega prometa. Cilj je zmanjšanje za 15 % (torej naj bi cestni promet predstavljal 70 % celotnega prometa, kar je tudi povprečje v EU).

Potrebno bo tudi oceniti zunanje stroške transporta, ki znašajo v državah EU v povprečju 4,1 odstotka BDP (2 % zaradi prometnih zastojev; 1,5 % zaradi nesreč; 0,4 % zaradi onesnaževanja zraka in 0,2 % zaradi hrupa). V Sloveniji se to povprečje giblje nekje med 4 % in 6 % BDP, vendar je v našem primeru 90 % stroškov zaradi cestnega prometa. (Internet 24)

Glavni cilji transportne politike v Sloveniji so:

- zagotavljanje vsaj minimalne stopnje mobilnosti,
- zmanjševanje bremena tranzitnega prometa,
- preprečevanje nepotrebnega prometa,
- promoviranje nemotoriziranega transporta (hoja, kolesarjenje),
- preusmerjanje potniškega prometa k javnemu transportu,
- spodbujanje sodelovanja med podjetji, ki se ukvarjajo z javnim transportom. (Internet 24)

Med državami kandidatkami Slovenija največ investira v prometno infrastrukturo, kar 3,6 odstotka BDP. Slovenska vlada smatra, da je takšna stopnja financiranja nujno potrebna za zagotavljanje standardov Evropske unije na področju transporta. V strategiji za razvoj transporta v letih 2000 - 2006 Slovenija načrtuje nadgradnjo treh intermodalnih centrov v Kopru, Ljubljani in Mariboru. Spisek predlaganih projektov za sofinanciranje iz programa ISPA pa je naslednji:

- obnova odseka Križni vrh,
- modernizacija signalizacije in varnostnih naprav na železniški progi Divača – Koper,
- nadgradnja železniške proge Ljubljana – Maribor za vožnjo z višjo hitrostjo,
- nadgradnja železniške proge Pragersko – Ormož,
- modernizacija železniških prehodov. (Internet 24)

Odločitev o programih prioritetnega pomena bo podana na podlagi študij projektov. Vlada Republike Slovenije in Evropska komisija bosta na podlagi teh študi dobili informacije in se nenazadnje odločili, kateri projekti bodo financirani in implementirani.

V letu 2000 je program ISPA sofinanciral projekte v višini 401 milijon tolarjev. Sredstva so prejeli naslednji projekti:

- glavni kolektor in čistilna naprava Celje
- dogradnja vodooskrbnega sistema in izgradnja sistema odvodnje in čiščenja v povodju Pake
- kanalizacija Lendava
- sistem vodooskrbe in odvodnje Trnovsko Banjške planote – področje Gore (Ajdovščina)
- Center za ravnanje z odpadki Novo mesto
- Center za ravnanje z odpadki Celje
- glavni kolektor Maribor (Miklavž na Dravskem polju). (Internet 25)

Program ISPA je dokaj selektiven, kar se tiče razporejanja sredstev med države, ki prejemajo pomoč tega programa. Merila za višino alokacije sredstev programa so gospodarska razvitost, BDP per capita in število prebivalcev. Ta merila pa nam v primerjavi z drugimi kandidatkami niso v prid, saj je Slovenija po BDP-ju med kandidatkami najbolj razvita, prav tako pa je ena manjših držav z manjšim številom prebivalstva. Gotovo je, da ne glede na potrebe in interese naše države, ne bomo dobili vse potrebne pomoči. Zaradi tega je nujno, da so projekti, ki jih želimo udejaniti preko programa ISPA, skrbno izbrani in načrtovani.

Poleg tega je nujno, da se poleg državnega sofinanciranja zagotovi tudi zasebni kapital, ki bi vlagal v te projekte. Vendar pa projekt ISPA, če pogledamo transportni sektor, sofinancira v glavnem železniško infrastrukturo, ki pa je v veliki meri nezanimiva za zasebni kapital.

6.0 SKUPNA KMETIJSKA POLITIKA IN PROGRAM SAPARD

“ Skupna kmetijska politika je ena najstarejših in najbolj kontroverznih politik Evropske unije. ” (Dinan, 1999: 333)

V kmetijstvu je v EU zaposlenih 8 milijonov ljudi (5,3 % delovne populacije). Izvoz kmetijskih izdelkov pa pomeni 8 % celotnega izvoza Evropske unije. (Dinan, 1999: 333)

Kmetijstvo igra pomembno vlogo v ekonomskem in političnem življenju držav članic in tudi držav kandidatka za vstop v Evropsko unijo. Kljub temu, da so države kandidatke dosegle velik napredek od začetka pogajalskega procesa, pa bosta modernizacija kmetijskega sektorja in intergracija v Skupno kmetijsko politiko Skupnosti, ostala velika izziva v prihodnjih letih.

Skupna kmetijska politika (SKP) je bila opredeljena že z ustanovnim aktom Evropske gospodarske skupnosti leta 1957, opredeljuje pa jo člen 39, ki utemeljuje glavne cilje SKP:

- povečanje kmetijske pridelave
- s tem zagotovitev spodobnega življenja kmetijski skupnosti, posebno s povečanjem individualnih zaslužkov ljudi, ki delajo v kmetijstvu
- stabilizacija trgov
- zagotovitev dostopnosti ponudbe in to po razumnih cenah

Evropski pristopni dogovori²¹ predstavljajo temelj tržnih odnosov med EU in državami kandidatkami in težijo k zmanjševanju tržnih ovir. Leta 1999 je v Berlinu Evropski svet sprejel ukrepe za reformo glavnih politik kot pomoč pri širitvi Unije. Reforme so zajemale področja Skupne kmetijske politike, strukturnih skladov in notranjih politik ter finančno perspektivo EU za obdobje 2000 - 2006.

Poudarek pri reformi Skupne kmetijske politike je bil dan na večji konkurenčnosti kmetijskega sektorja in obnavljanju podeželja. Obstajala je potreba po soočenju z zaskrbljenostjo javnosti o odnosu med kmetijsko pridelavo in okoljem ter potrebo po razvitju novih strategij za promocijo ekonomskega potenciala na ruralnih področjih v Skupnosti.

SKP temelji na treh načelih:

- enotnost trga (prost pretok kmetijskih proizvodov in skupne cene le-teh)
- dajanju prednosti domači pridelavi (ščitenje pred poceni uvozom)

²¹ Europe Association agreements

- finančni solidarnosti držav. (Slabe, 2000)

“ Temeljni cilji SKP so zagotoviti redno oskrbo z živili po ustreznih cenah, ohraniti ravnovesje med mestom in podeželjem, dvigniti storilnost v kmetijski pridelavi, ustrezno izrabiti naravne vire ter varovati okolje. ” (Erjavec, 1998)

Ukrepi za doseganje ciljev kmetijske politike so zapisani v predpisih, ki se imenujejo tržni redi. Ti se razlikujejo od izdelka do izdelka po vrsti in intenzivnosti tržne zaščite (poznamo torej tržni red za mleko, meso, vino itd.). Posebnost SKP je v tem, da je z visokimi uvoznimi dajatvami praktično zaprla meje pred tujo konkurenco in poskrbela za višje cene kmetijskih surovin in hrane.

“ V ugodnih razmerah je pridelava hitro naraščala. Nastajali so presežki, ki bi brez dodatnih ukrepov vodili v znižanje cen. ” (Erjavec, 1998)

Zato je bilo nujno potrebno poskrbeti za investicijske nakupe²² in izvozna nadomestila.²³

Erjavec (1998) tudi pravi, da “ uvozne dajatve, intervencijski nakupi in izvozna nadomestila skupaj tvorijo dokaj učinkovit temeljni mehanizem tržno-cenovnih podpor skupne kmetijske politike, financiran izključno iz bruseljske blagajne. ”

Cilji slovenske kmetijske politike se bistveno ne razlikujejo od ciljev SKP v Uniji. Poudarek je na večnamenskosti kmetijstva skupaj z okoljevarstvenimi, prostorskimi in socialnimi funkcijami. Temeljna značilnost slovenske kmetijske tržno-cenovne politike je, da zunanjetrgovinska zaščita in politika administrativnega določanja cen nekaterih pridelkov, zagotavljata raven cen, ki je višja kot na svetovnem trgu. Zato so cene visoke v primerjavi s cenami v EU. Predvsem gre za višje cene naslednjih izdelkov: pšenica, sladkorna pesa, jajca in pitani prašiči. (Erjavec, 1998)

²² Investicijski nakupi ustvarjajo dodatno povpraševanje. Tega mehanizma se poslužuje če cene na skupnem trgu padejo pod raven politično določenih zaščitnih (intervencijskih) cen.

²³ Z izvoznimi nadomestili skupne kmetijske politike dvigujejo konkurenčnost prodaje presežkov zunaj meja skupnosti.

6.1 PROGRAM SAPARD

Program SAPARD (*Special Accession Programme for Agriculture and Rural Development*) nastane z uredbo Evropskega Sveta 1268/1999 dne 21.6.1999.²⁴ Do leta 2006 bo državam kandidatkam namenjenih 520 milijonov evrov letno, vendar pa za pridobitev sredstev iz programa obstaja nekaj pogojev, od katerih je odvisno koliko sredstev bo država kandidatka prejela. Ti pogoji so naslednji:

- število kmečke populacije,
- agrikulturo območje v državi,
- BDP na prebivalca,
- specifična teritorialna situacija neke države.

Tabela 7: Razpoložljiva letna sredstva programa SAPARD (za obdobje 2000 – 2006)

DRŽAVA	Letna sredstva iz SAPARD-a (v milijonih evrov)
Bolgarija	53,0
Češka	22,4
Estonija	12,3
Madžarska	38,7
Latvija	22,2
Litva	30,3
Poljska	171,6
Romunija	153,2
Slovaška	18,6
Slovenija	6,337

Vir: Agriculture in EU, www.europa.eu.int/comm/agriculture/publi/fact/enlarge/2002_en.pdf (15.01.2003)

SAPARD ima pet prednostnih področij:

- priprava zakonodaje, ki bo regulirala kmetijsko politiko,
- priprava administrativnih struktur,
- podpora strukturnega razvoja,
- prenos znanja in tehničnega know-howa,
- ter informacijskega programiranja. (Internet 26)

²⁴ Council Regulation No.1268/1999 of 21st June 1999

75 odstotkov sredstev programa je namenjenih izboljšavi proizvodnje in marketinških struktur v kmetijstvu držav kandidatk, 25 % pa je namenjenih ekonomski diverzifikaciji in izboljšanju ruralne infrastrukture. (Poročilo Evropske komisije o napredku Slovenije, 2002)

Eden od glavnih ciljev SAPARD-a je zgraditi tehnično zmogljivo administracijo v državah kandidatkah pred njihovim vstopom v Unijo. Programa za prestrukturiranje kmetijstva naj bi države kandidatke napisale same in nato načrte predložile Evropski komisiji za odobritev.

Ko Komisija sprejme odločitev o izvedbi določenega programa, je najprej potrebno program implementirati, za to pa je odgovorna Agencija, ki ima pri tem dve nalogi:

- implementacijo ukrepov v programu,
- plačilo koristnikov programa. (Internet 26)

Tudi Slovenija je do poletja 2002 akreditirala Agencijo RS za program SAPARD. Poleg Slovenije so podobne Agencije akreditirale še naslednje države kandidatke: Bolgarija, Češka, Estonija, Latvija, Litva in Slovaška.

Agencije so nadzirane s strani kompetentne avtoritete na območju države kandidatke. Med drugimi so odgovorne še za naslednja področja:

- zagotovila da so bili storjeni dogovori za predloge programov,
- preverjanje ustreznosti prijav,
- izbor projektov,
- preverjanje plačilnih zahtevkov,
- zagotavljanje točnosti plačil koristnikom.

SAPARD nudi državam kandidatkam možnosti financiranja projektov na naslednjih področjih:

- investicije v agrikulturne holdinge,
- izboljšanje procesiranja in marketinga kmetijskih in ribiških produktov,
- izboljšanje struktur preverjanja kakovosti teh izdelkov,
- zagotavljanje metod kmetijske produkcije, ki bodo neškodljive okolju,
- renovacija in razvoj vasi v skladu z ohranjanjem ruralne dediščine,
- izboljšanje zemlje,
- razvoj in izboljšanje ruralne infrastrukture,
- upravljanje vodnih virov,
- pogozditev kmetijskih področij, investicije v gozdarske holdinge,
- tehnična pomoč. (Internet 27)

Leta 2000 je Evropska komisija sprejela dokument z naslovom Strateški načrt širitve (*Enlargement Strategy Paper*), ki v *Poglavju 7* obravnava kmetijsko problematiko. Dokument predstavlja časovni okvir pogajalskega procesa in navaja vrsto praktičnih ukrepov za širitev na področju kmetijstva.

V povezavi s *poglavjem 7* je januarja leta 2002 Evropska komisija izdala tematski načrt za področje kmetijstva, ki pokriva naslednja področja:

- direktna plačila,
- kvote,
- politiko razvoja ruralnih območij. (Internet 27)

Takšen pristop je nujen za uspešno integracijo v SKP in za uspešno modernizacijo kmetijskih območij.

6.1.1 Direktna plačila

So namenjena kmetom v EU-15 za večje število ornih pridelkov in živine. V začetku so bila namenjena kompenzaciji omejene cenovne podpore, zdaj po desetih letih pa predstavljajo navadna dohodkovna direktna plačila.

V prvem koraku naj bi direktna plačila državam kandidatkam znašala 25 % (leta 2004), 30 % v letu 2005 in 35 % v letu 2006. Povečevala naj bi se tako, da bi v letu 2013 dosegla stopnjo, kot jo imajo sedanje države članice.

6.1.2 Ukrepi za razvoj ruralnih območij

Za ta del pridejo v ospredje sredstva programa SAPARD. Pri tem bodo v ospredju naslednji projekti:

- podpora manj razvitim regijam,
- agro-okoljski programi,
- pogoizditve kmetijske zemlje,
- posebni ukrepi za specializirane kmetije,
- tehnična pomoč. (Internet 27)

Dodatna potrebna sredstva se bodo financirala iz strukturnih skladov. Ta bodo predvsem namenjena naslednjim področjem:

- pomoč mladim kmetom,
- izobraževanje,
- izboljševanje zemlje,
- obnavljanje podeželja. (Internet 27)

6.2 SAPARD IN KMETIJSTVO V SLOVENIJI

6.2.1 Učinki vstopa

V Sloveniji je v kmetijstvu zaposlenih 10 % prebivalstva, delež v BDP pa je 3,1 % (v EU je delež kmetijstva v BDP 2,1 %). (Slabe, 2000)

Uspešna vključitev Slovenije v SKP pomeni dve vrsti prilagajanja: prilagoditev pravnega reda z institucionalno usposobitvijo, ki jo zahteva skupni trg, ter ekonomsko prilagajanje, ki pomeni prilagoditev na nove tržne razmere. Na področju SKP bo morala država za harmonizacijo svojega pravnega reda s pravnim redom EU sprejeti in uveljaviti približno 4000 predpisov, kar predstavlja tretjino celotnega obsega pravne ureditve EU, ki jo sprejema Slovenija. Hkrati je za te uredbe potrebna usposobljenost institucij, javne uprave, informacijskih sistemov, nujen pa je tudi nadzor porabe sredstev za te namene.

Leta 1998 je bila sprejeta *reforma slovenskega kmetijstva*. To je okvir, ki označuje vse strateške premike pri vodenju kmetijske politike. Prezem ukrepov in predpisov SKP bo vplival tudi na spremenjen gospodarski položaj kmetijstva v Sloveniji. Kmetijstvo in živilskopredelovalna industrija se bosta srečala z učinkovitimi strukturami in organiziranim trgov. Meje notranjega trga se bodo za slovenske pridelovalce močno razširile. Obseg trgovanja z državami članicami EU se bo povečal, prav tako se bosta povečala pestrost ponudbe in pritisk na izenačenje ravni cen z ostalimi državami članicami EU. Spremenjene tržne razmere bodo vplivale tudi na dohodkovni položaj kmetijskih proizvajalcev.

Ob vstopu Slovenije v Unijo se bodo spremenili pogoji kmetijske proizvodnje kot tudi kmetijska politika v državi. Na državni ravni bo ostal le manjši del pristojnosti za vodenje kmetijske politike. Tržno-cenovna politika bo v celoti v pristojnosti Unije. Korenito se bodo spremenile tudi tržne razmere. Trg bo sicer še vedno zaščiten, vendar se bodo notranje meje trga močno razširile. To pa pomeni, da se bo na našem trgu pojavilo veliko število novih konkurentov, hkrati pa se bodo odprle meje za naše blago. Povečan bo obseg trgovanja in pestrost ponudbe.

Konec leta 1999 je Slovenija v Bruselj poslala 7-letni *Načrt razvoja podeželja 2000-2006*, ki je bil eden od treh pogojev za pridobitev predpristopne pomoči iz programa SAPARD. Preostala dva pogoja sta bila:

- vzpostavitev Agencije Republike Slovenije za kmetijske trge in razvoj podeželja²⁵

²⁵ Komisija je potrdila Agencijo z Odločbo št.2001/820/ES

- podpisala je letni in večletni sporazum o financiranju predpristopnega programa za kmetijstvo in razvoj podeželja. Sporazuma sta bila podpisana z Evropsko Komisijo 5.3.2001 in imata status mednarodne pogodbe. (Internet 26)

Program SAPARD se je začel izvajati na podlagi Uredbe o ukrepih kmetijske strukturne politike Programa razvoja podeželja 2000 – 2006²⁶ in Odloka o višini sredstev za ukrepe kmetijske strukturne politike programa razvoja podeželja 2000 – 2006 za proračunsko leto 2002²⁷ ter razpisa za zbiranje vlog za dodelitev nepovratnih sredstev iz programa SAPARD.²⁸ (Internet 26)

Unija je v okviru programa SAPARD kandidatkam namenila skupno 520 milijonov evrov, od tega jih je Sloveniji namenila 6,337 milijona, kar pomeni približno 1 % razpoložljivih sredstev.

Glavni cilj Nacionalnega programa razvoja podeželja je povečanje konkurenčnosti in trajnosti kmetijske proizvodnje ter prilagoditve le-te pravnemu redu Unije. Glede tega obstajajo tri prednostne naloge:

- izboljšanje konkurenčnosti kmetijstva,
- izboljšanje konkurenčnosti predelave agroživilskih proizvodov in trženja,
- podpora ukrepom za celostni razvoj podeželja. (Internet 26)

6.2.2 Pogajanja za vstop v Unijo na področju kmetijstva

Na področju kmetijstva so bili v pogajanjih za vstop v EU zastavljeni štirje strateški cilji:

- popolna in enakopravna vključitev v evropski pravni red,
- ekonomski položaj slovenskih kmetov se z vstopom v Unijo ne sme poslabšati,
- višine kvot in referenčnih količin, ki so predmet pogajanj, ne smejo biti nižje od sedanje ravni proizvodnje v Sloveniji,
- rešitve morajo biti prilagojene specifičnim strukturnim in razvojnim problemom slovenskega kmetijstva in morajo upoštevati predvidene spremembe Skupne kmetijske politike. (Internet 1)

²⁶ SAPARD, Ur.l. RS, št. 107/01

²⁷ Ur.l. RS, št.2/2002

²⁸ Ur.l. RS, št. 2/2002

Ti cilji so bili v celoti doseženi. Med vsemi kandidatkami omogoča Unija prav Sloveniji daleč najvišjo raven doplačevanja neposrednih plačil kmetom iz lastnega proračuna. Prav tako bodo imeli samo kmetje iz Slovenije že leta 2007, torej takoj ob začetku nove finančne perspektive, dostop do neposrednih plačil v povsem enaki višini kot njihovi kolegi v državah EU in bodo tako v tem elementu Skupne kmetijske politike v celoti izenačeni z njimi.

Sloveniji je v pogajanjih uspelo zagotoviti finančno zelo obsežen in razvojno zanimiv sveženj rešitev za razvoj podeželja v obdobju 2004 - 2006 v skupni vrednosti približno 250 milijonov evrov. Gre za močan program, ki bo vključeval izravnalna plačila za kmetovanje v težjih razmerah, kmetijska okoljska plačila in nekatere druge ukrepe. Program omogoča oblikovanje bolj kakovostne politike države do kmetijstva in podeželja, hkrati pa izboljšuje izhodišča Slovenije v prihodnjih razpravah o reformi Skupne kmetijske politike. Predvideva se namreč, da bo šla reforma prav v smeri krepitve drugega stebra, torej vsestranskega razvoja podeželja, to pa seveda pomeni, da bo kakovosten in dovolj obsežen program predstavljal dobro osnovo tudi za pogajanja o naslednjem sedemletnem finančnem obdobju. (Internet 1)

6.2.3 Načrtovani ukrepi kmetijstva v Sloveniji

1. NALOŽBE V KMETIJSKA GOSPODARSTVA

Poudarek je dan predvsem na povečanju učinkovitosti proizvodnje in boljši kakovosti izdelkov. Posodobitev kmetijskih tehnik bo seveda zahtevala tehnično podporo, ki pa bo zagotovljena ob pripravi poslovnih načrtov za posamezna kmetijska gospodarstva in z investicijsko pomočjo. SAPARD bo pri tem pripomogel k sofinanciranju naložb za prirajo mleka, kombinirano rejo, pitanje govedi, pridelavo sadja, vrtnin in hmelja. Finančne pomoči v tem ukrepu bodo deležna tako individualna kmetijska gospodarstva, torej kmetje, kot tudi individualne pravne osebe – samostojni podjetniki. Pomoč pa bodo upravičenci lahko uveljavljali na podlagi javnega razpisa, zagotovljena bo v obliki nepovratnih sredstev.

2. NALOŽBE V ŽIVILSKOPREDELOVALNO INDUSTRIJO

Finančna pomoč je namenjena za naložbe, katerih cilj je zniževanje stroškov pripravljenih proizvodov, tako svežih kot predelanih, s pomočjo zniževanja vmesnih stroškov (predelava, pakiranje, skladiščenje, marketing).

SAPARD bo namenil tehnično podporo podjetjem, ki delujejo v sektorju za predelavo žita, vina, sadja in zelenjave, semen, olja in ribiškega sektorja. Podpora na področju

naložb v mlečni in mesnopredelovalni industriji pa se bo izvajala samo s podporo iz državnega proračuna.

65 odstotkov stroškov naložbe pa bo pri tem ukrepu moral pokriti upravičenec sam.

3. RAZVOJ IN IZBOLJŠANJE PODEŽELJSKE INFRASTRUKTURE

Poudarek je dan na ureditvi podeželske infrastrukture kot temeljnega pogoja za ohranjanje poseljenosti slovenskega podeželja.

Sredstva SAPARD se bodo zaradi omejenih finančnih sredstev uporabila na področju, kjer že potekajo naslednji projekti:

- CRPOV (Celostni razvoj podeželja in obnove vasi)
- VTC (Vinske turistične ceste)
- drugi regionalni razvojni programi razvoja podeželja

Za pomoč bo lahko lokalna skupnost kandidirala preko občine. Projekt bo v celoti financiran iz javnih skladov; polovica iz EU, četrtnina iz državnega proračuna in četrtnina iz občinskega sklada.

4. RAZVOJ IN POPESTRITEV GOSPODARSKE DEJAVNOSTI NA PODEŽELJU

Gre za zagotovitev novih delovnih mest in višji ali dodatek dohodka iz dodatnih ali dopolnilnih dejavnosti. Kjer je le mogoče, je potrebno spodbuditi neposredno prodajo proizvodov s kmetij, proizvodnjo končnih izdelkov ter uvajanje turizma, s poudarkom na skupinskih dejavnostih ter ponujanju in trženju celostnih lokalnih turističnih paketov.

Ukrep se bo izvajal na področju vinskih turističnih cest in pri drugih regionalnih projektih podeželja.

5. TEHNIČNA POMOČ

V celoti se pokriva s sredstvi iz EU, namenjena pa bo pripravi poslovnih načrtov in paketov finančne pomoči podjetjem in kmetijskim gospodarstvom. (Internet 28)

Slovenija je torej že naredila korak naprej v smeri prilagajanja in udejanjanja Skupne kmetijske politike Skupnosti, vendar je še vedno potrebno marsikaj postoriti. Unija od naše države in kmetijske politike pričakuje naslednje:

- strukturne spremembe v kmetijstvu predvsem na območjih s težjimi pridelovalnimi razmerami, prilagoditev tržnih organizacij (odprava državnih monopolov pri žitu, oljnicah, sladkorju),
- uvedba izravnalnih plačil in živinskih premij,
- spremembe v pridelovalni industriji (norme kakovosti in produktivnosti),
- norme trženja za sadje in vrtnine,
- razširitev uprave in usposobljeni kadri. (Slabe, 2000)

7.0 PROGRAMI EVROPSKE UNIJE NAMENJENI ČLANICAM

V obdobju 2000 – 2006 čaka Evropsko unijo največja širitev do sedaj. Kot sem že omenila naj bi bil predviden datum vstopa desetih držav kandidatk 1. maj 2004. Seveda pa bo potrebno širitev financirati, za kar je Unija v finančnem obdobju 2000 – 2006 namenila 258 milijard evrov. Od tega bo višina sredstev strukturnih skladov 195 milijard evrov, za kohezijski sklad pa je namenjenih 18 milijard evrov.

“ Zgornja meja lastnih proračunskih sredstev bo ostala na ravni 1,27 % BDP Unije. To pomeni okrog 600 milijard evrov. Na ta način določen nivo proračunskih prihodkov bo omogočil tudi financiranje kandidatk in financiranje posledic širitve. ” (Benko, 1999: 53)

Komisija je ohranila tudi dosedanjo raven izdatkov za strukturno politiko 0,46 % BDP Unije.

Novim članicam Evropske unije naj bi bilo po širitvenem vrhu Evropske unije v Kopenhavnu decembra 2002 namenjeno 40,7 milijarde evrov. Vsota je precej višja od približno 39 milijard, kolikor so jih namenili na oktobrskem vrhu Skupnosti v Bruslju. (Delo, 14.12.2002: 1)

Za strukturne operacije bo Slovenija iz bruseljske blagajne prejela 404 milijone evrov, od tega 236 milijonov iz strukturnih skladov, 168 milijonov pa iz kohezijskega. Za vzpostavljanje in vzdrževanje schengenske meje pa bo Slovenija dobila 107 milijonov evrov ali 45 % vseh stroškov. (Delo, 14.12.2002: 1)

7.1 PODPORA REGIONALNEMU RAZVOJU V OKVIRU EU

Pozornost Unije je že od leta 1957 namenjena odpravljanju razlik med stopnjami razvitosti posameznih regij držav članic in tudi med samimi državami članicami Skupnosti. Zato lahko trdimo, da sta regionalna politika in pa skladen razvoj regij temeljni politiki Evropske unije.

Unija zato svojim članicam namenja ogromna sredstva za skladnost regionalnega razvoja. Benko ugotavlja (1999: 54) da bo “ za naslednje finančno obdobje od leta 2000 do 2006 namenjenih okrog 258 milijard evrov ” za tovrstno obliko regionalnega razvoja. Da pa bi sredstva dosegla svoj namen, ima Eurostat²⁹ narejeno klasifikacijo ozemlja po točno določenih kriterijih, ki določajo finančno pomoč v posameznih regijah EU.

²⁹ Statistični urad Evropske unije

Klasifikacija je naslednja:

- države NUTS-0: to so nacionalne države, ki jih je sedaj 15 (največja je Francija, najmanjša Luksemburg)
- regije NUTS-1: teh je 77, predstavljajo skupine regij (skupnosti dežel)
- regije NUTS-2: 206 jih je, to so regije (dežele)
- regije NUTS-3: teh je 1031, predstavljajo province (pokrajine)
- občine NUTS-4: število je 1074, to so občine
- občine NUTS-5: teh je 98.433 in predstavljajo najnižjo raven lokalne skupnosti. (Benko, 1999: 54)

Slovenija glede regij še ni ozemeljsko opredeljena. EU jo smatra kot eno regijo, zato imamo neuraden status NUTS-2. V prihodnosti bo seveda potrebna opredelitev glede tega. Ker je naš BDP manjši od 75 %, je Slovenija kot celota upravičena v pristopnem obdobju do predstrukturalne pomoči iz **Cilja 1**³⁰, ki predstavlja glavnino sredstev strukturalnih skladov.

V pogajanjih si je Slovenija na tem področju prizadevala za dogovor, po katerem bo čim večji del ozemlja Slovenije imel možnost ohraniti status regije Cilja 1 tudi v naslednji finančni perspektivi. V pogajanjih smo dosegli, da bo Slovenija v obdobju 2004 - 2006³¹, iz naslova strukturalnih aktivnosti deležna skupno 404-ih milijonov evrov, od tega 236 milijonov iz strukturalnih skladov in 168 milijonov iz Kohezijskega sklada. Dokončna odločitev o regionalizaciji Slovenije za potrebe kohezijske politike bo sprejeta do konca leta 2006. To dejansko pomeni, da so Sloveniji za sklenitev dogovora o številu regij na NUTS-2 ravni dana dodatna tri do štiri leta. V povezavi z regulativo o kriterijih za regionalizacijo v okviru EU, ki je v zadnji fazi sprejemanja in v pripravo katere se je Slovenija dejavno vključila, daje ta dogovor realno možnost, da bo velik del ozemlja tudi v obdobju 2007 - 2013 upravičen do polnega koriščenja sredstev strukturalnih skladov EU. Tiste slovenske regije, ki bodo v naslednji finančni perspektivi zadržale status regij Cilja 1, bodo takrat že imele poln dostop do sredstev iz strukturalnih skladov, kar seveda pomeni znatno večji obseg sredstev v primerjavi z obdobjem 2004 - 2006.

Z dolgoročnega vidika lahko tak dogovor ocenimo kot zelo ugoden. Sloveniji dajejo širok manevrski prostor za dogovarjanje z EU glede regionalizacije države na NUTS 2 ravni in tako odpirajo možnosti za pridobivanje sredstev za strukturalne aktivnosti v obdobju po letu 2007. S

³⁰ CILJ 1: Za regije, ki zaostajajo v razvoju, pri čemer naj bi kriterij za določitev teh regij ostal enak, tj. manj kot 75 % povprečja BDP Unije na prebivalca. Za ta cilj naj bi bilo za sedanje članice namenjenih 2/3 sredstev (130 milijard evrov). Novim članicam pa naj bi bilo namenjenih 38 milijard evrov, dodatna pomoč pa bo zagotovljena tistim z visoko stopnjo brezposelnosti.

kratkoročnega vidika bi bilo sicer še bolje, če bi bil odobren obseg sredstev za strukturne in torej razvojne namene v obdobju 2004 - 2006 nekoliko višji. Vendar je razumljivo, da je EU po kriterijih, ki so bili uporabljeni za razdelitev sredstev, namenila relativno majhen del sredstev razvitejšim kandidatkam, med temi pa je Slovenija prav na vrhu.

7.2 STRUKTURNA IN KOHEZIJSKA POLITIKA SKUPNOSTI

Temeljna naloga regionalne politike Skupnosti nikoli ni bila nadomestiti regionalnih politik držav članic, ampak zgolj usklajevati, oblikovati skupne smernice in načela ter usklajevati skupne finančne instrumente. Regionalna politika je na eni strani razpeta med veliko vlogo državne pomoči pri reševanju gospodarskih problemov manj razvitih regij Unije in, na drugi strani, načelom popolne konkurence, ki ga zagovarjajo najbolj uspešni na skupnem trgu.

Ker se je EU že na samem začetku zavedala nevarnosti gospodarske koncentracije in obstoja regionalnih neskladij, so že v ustanovitvenih pogodbah opredeljeni cilji skladnega razvoja, in sicer v 54.členu Pogodbe ESPJ³² in 2. členu Pogodbe o EGS.³³ Rimski sporazumi določajo tudi ustanovitev Evropske investicijske banke (130.člen Pogodbe o EGS), katere glavna naloga je bila, da prispeva k uravnoteženemu razvoju skupnega trga.

Ker je bila Skupnost v 90. letih odločena, da še poglobi gospodarsko integracijo, je Evropski svet v Edinburgu leta 1992 sprejel še Delorsov paket za obdobje 1994-1999, in namenil strukturnim skladom 141,5 milijard evrov. Temeljna naloga Delorsovega paketa je bila v podpori doseganja konvergenčnih kriterijev s strani najmanj razvitih držav članic. Ker najmanj razvite države potrebujejo dodatno pomoč, je pogodba iz Maastrichta ustanovila poleg treh temeljnih strukturnih skladov še sklad za pomoč ribištvu, ali tako imenovani Finančni instrument za usmerjanje ribištva (FIUR), in kohezijski sklad, ki naj bi rešil nesoglasja, nastala zaradi konvergenčnih kriterijev.

Regionalna politika skupnosti je imela v obdobju 1994-1999 sedem temeljnih ciljev:

- Spodbujati razvoj in strukturno prilagajanje regij, ki so zaostajale v razvoju; poudarek je bil na neposrednih investicijah v proizvodnjo, da bi zagotovili nova delovna mesta, potrebno infrastrukturo za gospodarski razvoj, investicije v izobraževalno in zdravstveno

³¹ To obdobje predstavlja nekakšno prehodno obdobje do polnega črpanja strukturnih sredstev.

³² European Economic and Steel Community Treaty 1951/52

³³ European Economic Community Treaty 1957/58

infrastrukturo, poklicno izobraževanje in razni ukrepi za razvoj podeželja. V ta namen je bilo zagotovljenih kar 70 % vseh sredstev strukturnih skladov.

- Pomoč pri preoblikovanju regij, katerih industrijska proizvodnja je bila v zatonu; predvideni ukrepi so bili: investicije v nove proizvodne dejavnosti, investicije v infrastrukturo, storitve za majhna in srednja podjetja, R&R, poklicno izobraževanje in pomoč za zaposlovanje. V ta namen sta imela Evropski socialni sklad in Evropski sklad za regionalni razvoj na voljo 11 % vseh strukturnih sredstev.
- Ukrepi za boj proti dolgotrajni brezposelnosti
- Ukrepi za lajšanje prilagajanja delavcev na industrijske spremembe in spremembe izhajajoče iz razvoja proizvodnih sistemov.
- Pospeševanje prilagajanja kmetijskih in ribiških struktur; zagotavljanje dohodkov iz kmetijstva, uveljavljanje mladih kmetovalcev, ustanavljanje kmetijskih združenj in investicije, ki bi zmanjšale proizvodne stroške.
- Spodbujanje razvoja regij v nordijskih državah z izredno nizko gostoto prebivalstva in ostrim podnebjem.

Za uresničitev teh ciljev so morali poskrbeti strukturni skladi s svojimi dejavnostmi, ukrepi in finančnimi operacijami. Z Agendo 2000 se je sedem ciljev skoncentriralo na štiri osnovne cilje, ki pa so bili opisani v poglavju 3.2.

7.2.1 Strukturni skladi

- *Evropski socialni sklad (ESS)* je nastal kot prvi izmed strukturnih skladov, in sicer leta 1957 ob podpisu Rimskih sporazumov. Usmerjen je bil v ponovno vključevanje brezposelnih in ukrepe prekvalifikacije ter dodatnega izobraževanja.
- *Evropski kmetijski usmerjevalni in jamstveni sklad (EKUJS)* je nastal leta 1962, zato da bi popravil agrarno strukturo. EKUJS usmerja finančna sredstva predvsem v prilagajanje kmetijskih struktur ter v napredek podeželja.
- *Evropski sklad za regionalni razvoj (ESRR)* je nastal leta 1975 in je doživel kar nekaj reform. Prva reforma je leta 1979 spremenila sistem kvot za države članice. Druga reforma je leta 1984 uvedla namesto kvotnega sistema tako imenovani razredni sistem, ki je za tri leta z načelom »min -max« opredelila meje pomoči državam kandidatkam. Tretja reforma je v sklopu reform strukturnih skladov leta 1988 uvedla orientacijsko

dodeljevanje sredstev, ki ga določa Komisija. Tako se je povečala prožnost delovanja ESRR.

- *Finančni instrumenti za usmerjanje ribištva (FIUR)* so nastali, ko je Skupnost leta 1993 revidirala uredbe o strukturnih skladih. Ta usmerja sredstva v takšne naložbe in ukrepe, ki prispevajo k izvedbi prestrukturiranja, obnove in posodobitve ribiškega ladjevja, izboljšanju pogojev predelave in trženju ribolovnih izdelkov. (Ješovnik, 2000: 127–129)

Razvojne razlike med državami članicami in kandidatkami za vstop niso zanemarljive. BDP per capita³⁴ v Srednji Evropi znaša med četrtino in tremi četrtinami povprečja EU.

Cilji za ekonomsko in socialno kohezijo so:

- krepitev državnih programskih in administrativnih kapacitet skozi izgradnjo institucij
- uporabiti investicije v podporo izgradnje institucij

V letu 1999 je vsaka od držav kandidatk izdelala lasten Nacionalni razvojni načrt³⁵, ki obravnava strategijo, prioritete in programe za promocijo ekonomske in socialne kohezije na njenem ozemlju. Ta osnovna strategija upravlja s PHAROVO pomočjo za ekonomsko in socialno kohezijo kot tudi z državno pomočjo.

V letu 2000 je bila za zagotavljanje ekonomske in socialne kohezije Pharova investicijska podpora omejena na regije, medtem ko je bila Pharova podpora za izgradnjo institucij usmerjena na celotno državo. Vendar pa se je Evropska komisija takrat odločila da se vse prenese na strukturne sklade. Skozi sklade naj bi države kandidatke udeleževale regionalne razvojne programe kot tudi sektorske programe na državni ravni.

7.2.2 Kohezijski sklad

Ustanovljen je bil leta 1993 s Pogodbo o Evropski uniji (člen 130/d) in je namenjen državam kandidatkam z BDP na prebivalca, ki je nižji od 90 odstotkov povprečja Unije. Nastal pa je kot pomoč najrevnejšim državam Skupnosti za doseganje maastrichtskih kriterijev. (Internet 29)

Do pomoči so trenutno opravičene Irska, Portugalska, Španija in Grčija, ki bodo “ skupno v obdobju 2000 – 2006 prejele 18.240 milijonov evrov. ” (Čibej, 2002: 30)

³⁴ Bruto družbeni proizvod na prebivalca (tudi BDP p.c.)

Glavni namen sklada je krepitev ekonomske in socialne kohezije, omogoča pa finančno podporo individualnim investicijam vezanim na izboljšanje okolja in razvoja transportne infrastrukture. Sklad lahko v ta namen prispeva od 80 do 85 odstotkov celotne vrednosti investicije.

Finančna sredstva so znotraj Kohezijskega sklada razdeljena po vnaprej določenih okvirih, ki jih je določil Evropski svet: Španija dobi od 61 - 63,5 % sredstev, Grčija od 16 - 18 %, Portugalska od 16 - 18 % in Irska od 2 - 6 %. (Internet 29)

7.2.3 Pobude skupnosti

Ko je potekala reforma strukturne politike za obdobje 2000 – 2006, ki jo je s potrditvijo Agende 2000 sprejela EU, je to vplivalo tudi na področje pobud Unije. Število teh pobud se je s 13 zmanjšalo na 4 glavne, katerih namen je predvsem doseganje skladnega razvoja med regijami, obmejnimi področji, ruralnimi območji in na področju doseganja enakih možnosti zaposlovanja.

Štiri glavne pobude skupnosti so naslednje:

- INTERREG, ki je namenjen čezmejnemu sodelovanju;
- EQUAL, namenjen mednarodnemu sodelovanju na področju zagotavljanja enakih možnosti in dostopa do trga delovne sile;
- LEADER, namenjen je razvoju podeželja;
- URBAN, namenjen je prenovi urbanih področij.

• INTERREG

Namen te pobude je doseganje skladnega razvoja s spodbujanjem čezmejnega sodelovanja in medregionalnega razvoja. Usmerjen je k aktivnostim, ki krepijo obmejna območja držav članic EU kot tudi na obmejna področja, ki mejijo na države kandidatke.

Pogoji financiranja so naslednji:

- jasna čezmejna opredelitev sodelovanja
- vzpostavitev skupnih institucij za pripravo in vodenje programov
- vključevanje lokalnih in regionalnih predstavnikov ter socialnih partnerjev. (Benko, 1999: 63)

³⁵ National Development Plan (NDP)

Trije glavni cilji INTERREGA so:

- razvijati čezmejno sodelovanje = *INTERREG A*, namen tega sodelovanja je promocija urbanih, ruralnih in obalnih področij, krepitev podjetništva, adaptacija delovnega trga itd.,
- razvijati medregionalno sodelovanje = *INTERREG B*, katerega namen je izmenjava izkušenj, ki so vezane na čezmejno in državno sodelovanje za promocijo evropskih povezav,
- razvoj meddržavnega sodelovanja = *INTERREG C*, ki vzpodbuja sodelovanje med lokalnimi, regionalnimi in nacionalnimi avtoritetami, v smislu promocije širšega evropskega integracijskega in trajnostnega razvoja.

- **URBAN**

Program spodbuja pilotske programe v kriznih soseskah majhnih in večjih mest, za katere je značilna socialna izključenost. Gre za sheme gospodarske in socialne oživitve ter obnavljanja infrastrukture.

- **LEADER**

Namenjen je podpori ruralnim območjem. Gre za podporo integriranemu razvoju in podpori lokalnemu partnerstvu.

- **EQUAL**

Je namenjen podpori aktivnosti na področju aktivne in preventivne politike zaposlovanja in socialne kohezije. Velik poudarek daje izobraževanju in preusmerjanju glede na potrebe trga delovne sile. Predvsem poudarja uveljavljanje enakih možnosti zaposlovanja med spoloma in preprečevanje vseh oblik diskriminacije.

8.0 VODENJE IN IZVAJANJE PROGRAMOV POMOČI EVROPSKE UNIJE

S sredstvi iz predpristopnih programov pomoči (PHARE, ISPA in SAPARD) upravlja država prejemnica pomoči. Zato je nujno, da obstajajo državne institucije oziroma agencije, ki koordinirajo in nadzorujejo izvajanje projektov, ki se izvršujejo skozi te programe.

V Sloveniji je nacionalni koordinator pridružitvenega procesa, ki zadeva tudi nadzor nad izvajanjem teh programov in projektov, Služba Vlade Republike Slovenije za evropske zadeve (SVEZ). Pri tem SVEZ tesno sodeluje z Ministrstvom za finance, ki upravlja z vsemi finančnimi sredstvi, ki so vključena v razvoj države in procesa vključevanja v EU. (Benko, 1999: 69)

Osnovne naloge SVEZ-a so naslednje:

- Usklajevanje in nadzorovanje priprav Slovenije za vstop v Unijo;
- Usklajevanje veljavnih sporazumov z Evropsko unijo in dejavnosti skupnih teles, ki so bili ustanovljeni s temi sporazumi;
- Oblikovanje prednostnih nalog in usklajevanje ter udejanjanje programa PHARE in drugih programov pomoči;
- Usklajevanje sodelovanja RS pri delu ustanov in teles EU.

V državi kandidatki prejemnici predpristopne pomoči je stacionirana tudi Delegacija Evropske komisije, ki sodeluje s SVEZ-om pri pripravah, izvajanju in spremljanju celotnega procesa. Glavna naloga Komisije je, da se z državo kandidatko pogodi o velikosti finančnih sredstev, ki jih bo prejela za posamezen projekt. Komisija lahko predlaga prednostna področja in se na podlagi tega odloči kateri projekti bodo izvedeni. Da pa bo temu tako, država kandidatka vsako leto dobi finančni in programski okvir, v okviru katerega se izvede določen program.

8.1 Struktura odgovornih institucij v Sloveniji

Struktura institucij v Sloveniji, ki so odgovorne za izvajanje programov pomoči je naslednja:

- Nacionalni koordinator pomoči: je odgovoren za načrtovanje in izvajanje programov PHARE ter za nadzor porabe sredstev. Nacionalni koordinator pomoči za Slovenijo je minister, pristojen za evropske zadeve. Koordinacijo pa v njegovem imenu izvaja Sektor za tujo pomoč Službe Vlade RS za evropske zadeve. Nacionalni koordinator

pomoči je odgovoren za: zagotavljanje tesne povezave med splošnim pristopnim procesom in uporabo finančne pomoči EU; pripravo in usklajevanje letnih finančnih memorandumov; podpis finančnega memoranduma v imenu vlade; spremljanje izvajanja programov; usklajevanje spremljanja in ocenjevanja; sodelovanje s Komisijo. (Benko, 1999: 71-72)

- Nacionalni sklad: je osrednji finančni organ, skozi katerega se sredstva Unije usmerjajo v Slovenijo. Nacionalni sklad upravlja s temi sredstvi in zagotavlja komplementarnost s proračunskimi sredstvi. Memorandum o soglasju k ustanovitvi Nacionalnega sklada je bil podpisan 23.12.1998. Ustanovljen je bil znotraj Ministrstva za finance, za sklad pa je dogovoren *nacionalni odredbodajalec*, ki je državni sekretar za proračun, imenovala pa ga je Vlada januarja leta 1999. (Benko, 1999: 72)

Glavne naloge *nacionalnega odredbodajalca* so:

- zaprositi za sredstva Komisije in voditi njihov prenos
 - sklepati finančne sporazume, ki jih podpiše z vsakim nosilcem izvajanja, ki jih izbere in potrdi Komisija
 - zagotovi pretok državnih in ostalih soudeleženih finančnih virov skladno z določbami finančnega memoranduma
 - vzdržuje sistem finančnega poročanja za sredstva PHARE
 - prenakazuje sredstva na nosilce izvajanja. (Benko, 1999: 72)
- *Centralna finančna in pogodbeno enota*: naloga tega organa je, da izvaja razpise in sklepa pogodbe z izvajalci.
- *Nosilci izvajanja*: delujejo pod pristojnostjo nacionalnega odredbodajalca in so odgovorni za izbiro projektov, javna naročila ter vodenje naložbenih pogodbenih programov.

8.2 Pretok finančnih sredstev

- OD KOMISIJE V NACIONALNI SKLAD

Za vsako prevzeto obveznosti bo Nacionalni sklad odprl ločen bančni račun pri centralni banki. Predplačilo oziroma določen odstotek celotnega proračuna finančnega memoranduma nakaže Komisija po podpisu finančnega memoranduma v Nacionalni sklad. To predplačilo lahko znaša največ 20 % celotnega zneska programa. Število obrokov pa je natančno opredeljeno v finančnem memorandumu. Prvi obrok se aktivira, ko nosilec izvajanja in centralna finančna in pogodbeno enota izplačata 10 % celotnega proračuna.

Vloga za predplačilo se najprej predloži Delegaciji Evropske komisije, nato pa neposredno finančnim službam v centrali Komisije, ki vlogo in prenos odobrijo. Komisija si tudi pridržuje pravico, da lahko zahteva dodatne informacije glede prenakazila sredstev. Natančni pogoji in določbe za prenos sredstev so vedno natančno določeni v finančnem memorandumu. (Benko, 1999: 77-78)

- *IZ NACIONALNEGA SKLADA NA NOSILCE IZVAJANJE*

Te določbe so ponovno opredeljene v finančnem memorandumu. Prenos pa se izvede na temelju podpisanih pogodb, ko gre za nosilce izvajanja v javnem sektorju in na podlagi napovedi o prevzetih obveznosti in pretoku gotovine, ko gre za nosilce izvajanja v zasebnem sektorju. (Benko, 1999: 78)

8.3 Dokumenti, ki opredeljujejo izvajanje programov

8.3.1 FINANČNI MEMORANDUM

To je osnovni finančni dokument in opredeljuje finančni okvir za vsak posamezen program. Zajema pa:

- opredelitev subvencioniranega projekta;
- določitev osnovnih meril za primernost in sofinanciranje;
- opredelitev nosilcev izvajanja;
- razčlenitev proračuna;
- odgovornosti Nacionalnega sklada;
- prenos sredstev na Nacionalni sklad;
- prenos sredstev iz Nacionalnega sklada na nosilce izvajanja;
- pravila o javnih naročilih;
- nadzor Komisije;
- časovni raspored in roke za izvajanje ter opredelitev mehanizmov za prilagoditev programov;
- revizijo, spremljanje in ocenjevanje postopkov;
- financiranje PHARE stroškov poslovanja;
- postopki za zagotovitev vidnosti oziroma obveščanja javnosti;
- datum izteka finančnega memoranduma in končnih rokov za prevzem finančnih obveznosti za izplačilo finančnih sredstev. (Benko, 1999: 74)

8.3.2 FINANČNI SPORAZUM

V finančnem sporazumu so opredeljeni postopki izvajanja projektov, ki naj bi jih uresničil nosilec izvajanja. Podpišejo ga nacionalni odredbodajalec Nacionalnega sklada in pa odredbodajalec za izvedbo programa. Odobri pa jih Komisija.

V vsakem finančnem sporazumu mora biti opredeljeno naslednje:

- natančne obveznosti odredbodajalca za izvajanje programa;
- določbe in pogoji, ki jih je treba upoštevati pri vodenju programa, vključno s predpisi in postopki za razpise in sklepanje pogodb;
- mehanizmi za izbiro projekta;
- opredelitev potreb po sofinanciranju;
- mehanizem za prenos sredstev iz Nacionalnega sklada na nosilca izvajanja za plačilo podpisanih pogodb;
- zahteve po finančnem poročanju, kot je na primer vodenje računovodskega sistema, preko katerega se podatki redno vnašajo v sistem finančnega poročanja t.i. Perseus, ki ga vodi Nacionalni sklad. Nosilec izvajanja pa je odgovoren za vodenje računov in ustrezne dokumentacije, da lahko sledi uporabi sredstev PHARE in da bi izpolnjeval pogoje, ki jih podaja Komisija;
- spremljanje izvajanja pogodb z jasno opredeljenimi končnimi prejemniki (npr. ministrstva, agencije, občine itd.)
- časovni raspored izvajanja;
- postopki, ki so potrebni za preglednosti pomoči PHARE;
- jasno razmejitev odgovornosti med odredbodajalcem za izvedbo programa in računovodjem (to morata biti različni osebi). (Benko, 1999: 75)

8.4 Spremljanje in nadzor

Potekata skupaj med državami kandidatkami in Komisijo prek skupnega nadzornega odbora v vsaki državi. Da bi zagotovili učinkovitost nadzora, mora vsak finančni memorandum vsebovati preverljive in merljive kazalce doseganja ciljev glede na finančne in materialne vložke, dejavnosti, dosežene učinke in cilje ter časovni načrt izvajanja projektov. Spremljanje na podlagi teh meril je v pomoč tako Komisiji kot Pharovemu upravnemu odboru in državam kandidatkam pri morebitnem poznejšem preusmerjanju programov in načrtovanju novih programov. Poročila vsebujejo oceno učinkovitosti vseh dejavnosti, ki se financirajo iz programa PHARE, in njihov vpliv na zastavljene cilje. Poročila o oceni se sistematično

objavljajo in so dostopna vsem, ki jih zadevajo, rezultati ocen pa se upoštevajo pri načrtovanju prihodnjih programov.

Računi in delovanje posameznih nacionalnih skladov se preverjajo na kraju izvajanja, prav tako se izvaja preverjanje centralnih finančnih in pogodbenih enot in vseh nosilcev izvajanja, kjer je to primerno. Preverjajo se zunanji izvajalci finančnega nadzora, ki jih pooblasti Komisija. Finančni nadzor ne sme posegati v pravice Komisije in Računskega sodišča.
(Internet 30)

9.0 SKLEP

Slovenija skupaj z devetimi drugimi državami vstopa v Unijo 1. maja prihodnje leto. Proces pogajanj se je tako zaključil in lahko ga označimo kot uspešnega.

Predpristopni programi pomoči, ki so bili obravnavani v delu, so nam v veliki meri pomagali pri vključevanju v Unijo. Za to dejstvo pa obstaja kar nekaj razlogov. Predpristopni programi pomoči pozitivno vplivajo na usklajevanje kandidatke z zakoni in predpisi, ki veljajo v Uniji. Prav tako pa ti isti programi nudijo kandidatkam osnovo za sprejemanje in izvrševanje tistih procesov, ki jih je potrebno po razpadu prejšnjega sistema nujno udejaniti. Takšni procesi so predvsem privatizacija določenih sektorjev, pomoč pri izgradnji infrastrukture in pa tudi izgrajevanje demokratičnih institucij, ki se vežejo na sprejem v Unijo.

Temeljni cilj programa PHARE je pomagati državam kandidatkam pri vključevanju v Evropsko unijo. Program je usmerjen na omejeno število področij, ki so v pridružitvenem procesu opredeljena kot prednostna, in daje državam kandidatkam podporo pri uresničevanju norm in meril, ki veljajo na področju Evropske unije. Slovenija ima na podlagi informacij odgovornih na projektu PHARE in poročil Evropske komisije visok izkoristek programskih sredstev, in sicer več kot 90 odstotkov. Zavedati pa se moramo, da je izkoristek razpoložljivih sredstev samo eno od meril za ocenitev uspešnosti programa PHARE in ni v povezavi z doseženimi rezultati. Na podlagi ocen Evropske komisije in pridobljenih izkušenj lahko torej ocenimo, da je bil program PHARE uspešen predvsem na institucionalni ravni, manj pa so bili zadovoljivi učinki nekaterih posameznih projektov. Učinkovitost projektov, sofinanciranih iz teh programov, pa se lahko izboljša predvsem s temeljito presojo, kdaj je uporaba tega programa dejansko najprimernejša pot za doseganje zastavljenih ciljev. To pa pomeni, da na osnovi temeljitega sodelovanja domače stroke od programa PHARE zahtevamo predvsem tista znanja, ki jih v Sloveniji še nimamo.

Pomembna pozitivna lastnost predpristopnih programov pomoči je transparentnost, ki pušča le malo prostora za administrativne ali vodstvene napake. Sredstva iz teh programov se namreč lahko pridobijo le po predhodnih načrtih, zato ni bojazni, da bi se le-ta lahko porabila v druge namene. Prav tako ta lastnost omogoča strokovno presojo ustreznosti in namembnosti projekta – sredstva lahko prejmejo le dobro pripravljene projekti, ki so označeni kot pomembni pri reševanju bodisi infrastrukturne, obmejne ali institucionalne problematike.

Vključevanje v različne programe Unije je nujno tudi z vidika hitrejšega seznanjanja z Unijino zakonodajo in postopki. Vendar pa zgolj opiranje na denarno pomoč s strani EU ni

dovolj. Kot samostojna država bi morala Slovenija in tudi ostale kandidatke iskati vedno nove finančne možnosti in natančno opredeliti, katere programe bomo podpirali z lastnimi proračunskimi sredstvi, katere skozi sredstva programa PHARE, katera skozi bilateralno sodelovanje in kje bi bilo smotno najemati kredite različnih finančnih institucij.

Povzamemo lahko, da so predpristopni programi pomoči pomembno vplivali na približevanje Uniji in nam s tem zagotovili nadaljnji razvoj v okviru Skupnosti. Vendar pa naša pot s tem še ni končana. Dejstvo je, da nam bodo predpristopni programi pomoči v takšni ali drugačni obliki dostopni še vsaj do leta 2006. Vstopamo torej v neko novo obdobje, v katerem se bo potrebno usmeriti na pot razvoja sodobnih gospodarskih družb. Kam bi bilo torej smiselno usmeriti ta in tudi druga sredstva glede na to, da smo zaključili pogajanja za vstop v Unijo? Odgovor na to vprašanje zahteva umestitev v razvejano okolje, ki bi jasno opredelilo trend razvoja sodobnih in uspešnih gospodarstev oziroma družb, kakršna si želimo postati.

Obdobje nastajanja globalne informacijske družbe zahteva stalne in vse hitrejše spremembe, ki vplivajo na mednarodno trgovino, intenziven pretok kapitala, naložb, znanja itd. Ti procesi pa obenem postajajo tudi vse preglednejši. Zato je prevladujoče mnenje, da lahko družbe v takšnem odprtem sistemu preživijo in ostanejo konkurenčne le, ko obvladajo kritično maso znanja v posameznih panogah.

Prav tako to obdobje pomeni nastanek in povezovanje razvojnih jeder, ki nastajajo in se razvijajo v širših ali ožjih regijah, in katerih osnovo predstavljajo univerze s posameznimi tehnološkimi centri. Takšna jedra omogočajo šolanje, usposabljanje in prekvalificiranje kadrov, ki uporabljajo pridobljeno znanje za razvijanje sodobne infrastrukture in prenavo gospodarstva. Odločilnega pomena je vlaganje države v usposabljanje posameznikov, podjetij in družbenih institucij, saj tovrstna vlaganja omogočajo uvajanje novih tehnologij ter povečevanje učinkovitosti podjetij, gospodarstva in s tem družbe oziroma države kot celote.

Da bomo lahko uspešno delovali znotraj sistema sodobnih gospodarskih družb, je naša prva naloga posodobitev razvojne sposobnosti države, kar bo okrepilo konkurenčno sposobnost posameznih podjetij kot tudi celotne družbe. Seveda pa to ne bo mogoče brez večje usklajenosti in konsenza socialnih partnerjev, ki lahko le s skupnimi močmi privedejo do ugodnega rezultata. Nato pa bo nujno stalno naraščanje vlaganj v človeške vire in s tem nenehno vlaganje v izobraževanje, pa tudi raziskave in razvoj ter usposabljanje kadrov, tako zaposlenih kot brezposelnih.

Gospodarstvo in družba znanja, ki je tudi vizija bodoče Evropske unije, lahko nastane le v okolju stabilnih gospodarstev, ki obvladujejo in učinkovito uporabljajo informacijsko

tehnologijo in hkrati s prizadevanji pospešeno povečujejo znanje in tako prenavljajo gospodarstvo ter družbo. Posledica tega je trajnostni razvoj, ki ne pomeni le gospodarske rasti pač pa tudi uspešen tehnološki, gospodarski in družbeni razvoj. To pa omogoča dohitevanje razvitejših družb in zagotavlja krepitev tehnološke, razvojne in nacionalne identitete države.

10. LITERATURA

MONOGRAFSKE PUBLIKACIJE:

- Benko, Rijana (2000): Programi pomoči Evropske unije. IPZT – Inštitut za prenos znanja in tehnologije. Ljubljana.
- Bučar, Bojko (2002): Navodila za pisanje seminarske naloge in diplomskega dela. Fakulteta za družbene vede, Ljubljana, 2. izdaja.
- Čibej, Maja (2002): Približevanje Slovenije Evropski uniji na področju regionalne politike. Diplomaska naloga, Fakulteta za družbene vede, Ljubljana.
- (2000) Denarna pomoč za priprave na članstvo. Urad vlade za informiranje, informativna zloženka.
- Dinan, Desmond (1999): Ever closer Union: An Introduction to the European Integration. The Macmillan Press Ltd, London, 2nd Edition.
- (2002): EBRD Transition Report. European Bank for Reconstruction and Development.
- Ješovnik, Peter (2000): Evropska unija. Zgodovina, ustanove, politike in evropski model družbe. Visoka šola za menedžment. Koper.
- Mašanović, Božo (2002) Pristopna pogajanja končana. Delo, 14.12.: 1.
- Moussis, Nicholas (1999): Access to European Union. European Study Service, Rixenart-Belgium.
- Nugent, Neil (1999): The Government and Politics of the EU. The Macmillan Press Ltd, London, 4th Edition.
- Pinder, John (2001): The European Union; A very short Introduction. Oxford University Press Inc., New York.
- (2003) Phare Review Report – January 2003. Agencija za regionalni razvoj.
- (2003) Programi PHARE, ISPA in SAPARD v Sloveniji. Center Evropa, informativna zloženka.
- (2003) Razvojna pomoč EU. Center Evropa, informativna zloženka.
- (2002): Redno poročilo Evropske komisije o napredku Slovenije.
- (2003): Slovenija v Evropski uniji? Urad vlade za informiranje, informativna zloženka.
- Šef, Igor (2002): Strukturni skladi – način pomoči manj razvitim članicam Evropske unije. Diplomaska naloga, Fakulteta za družbene vede, Ljubljana.

INTERNET:

- *Internet 1:* Razvojna pomoč, www.evropska-unija.si/razvojna-pomoc (10.03.03)
- *Internet 2:* Denarna pomoč Evropske unije, <http://evropa.gov.si/publikacije/zgibanke/denarna-pomoc/#02> (16.01.2003)
- *Internet 3:* Jacques Delors, www.eurunion.org/infores/encycl/delors.htm (17.03.03)
- *Internet 4:* Phare Principal Focus, <http://europa.eu.int/comm/enlargement/pas/phare/focus.htm> (16.01.2003)
- *Internet 5:* Phare, <http://europa.eu.int/comm/enlargement/pas/phare/intro.htm> (16.01.2003)
- *Internet 6:* What is TAIEX?, <http://cadmos.carlbro.be/whatisTAIEX.ASP?x=Slovenia> (25.01.2003)
- *Internet 7:* Program Phare Access, www.gov.si/svez/ (12.01.2003)
- *Internet 8:* Twinning – mehanizem za vzpostavitev institucij, <http://evropa.gov.si/publikacije/evrobilten/evrobilten-18-05/> (04.02.2003)
- *Internet 9:* Oblike pomoči Evropske unije in regionalizem, <http://evropa.gov.si/publikacije/evrobilten/evrobilten-05-02/> (17.02.2003)
- *Internet 10:* <http://europa.eu.int/comm/education/tempus/home.html> (16.02.2003)
- *Internet 11:* Partnerstvo za pristop, <http://evropa.gov.si/vkljucevanje/partnerstvo-za-pristop-99> (20.01.2003)
- *Internet 12:* Predstrukturalna pomoč, www.evropa.gov.si/vkljucevanje/predstrukturalna-pomoc/ (20.01.2003)
- *Internet 13:* Finančni instrumenti strukturne politike, www.evropa.gov.si/vkljucevanje/program-phare/financni-instrumenti (19.01.2003)
- *Internet 14:* Predpristopna pomoč, http://evropska-unija.si/Evropska_unija/Predpristopna_pomoc/pomoc.htm (1.12.2002)
- *Internet 15:* Programi čezmejnega sodelovanja: www.sigov.si/arr/phare/index.htm (12.02.03)
- *Internet 16:* Čezmejno sodelovanje, www.evropa.gov.si/vkljucevanje/dosedanja-pomoc/cezmejno-sodelovanje/ (20.01.2003)
- *Internet 17:* http://www.rra-mura.si/cbc/p_let_2003.shtml (03.02.2003)
- *Internet 18:* LED Case Study – Municipality of Sežana, Slovenia, www.worldbank.org/urban/led/eu_slovenia.htm#top (13.03.2003)

- *Internet 19*: : Izobraževanje in EU,
www.evropa.gov.si/publikacije/zgibanka/izobrazevanje (24.01.2003)
- *Internet 20*: Kultura 2000, www.scca-ljubljana.si/ccp/uvod.htm (24.01.2003)
- *Internet 21*: LIFE Homepage, www.europa.eu.int/comm/environment/life/home.htm (24.01.03)
- *Internet 22*: ISPA, www.gov.si/svez (15.01.2003)
- *Internet 23*: National ISPA Strategy of the Republic Slovenia: Environment Sector, www.gov.si/svez (12.01.2003)
- *Internet 24*: National ISPA Strategy: Transport Sector, www.gov.si/svez (12.01.2003)
- *Internet 25*: Ministrstvo za okolje in prostor,
www.evropa.gov.si/evropomocnik/question/719-82/ (19.01.2003)
- *Internet 26*: SAPARD in Slovenija, www.gov.si/svez (11.01.2003)
- *Internet 27*: Agriculture and enlargement; Fact Sheets on SAPARD,
http://europa.eu.int/comm/agriculture/publi/fact/index_en.htm (14.01.2003)
- *Internet 28*: Program SAPARD - pomoč dosegljiva septembra,
http://evropa.gov.si/publikacije/evrobilten/evrobilten-17-04/ (15.01.2003)
- *Internet 29*: Cohesion Fund,
http://europa.eu.int/scadplus/printversion/en/lvb/I60018.htm (17.05.2003)
- *Internet 30*: Smernice za izvajanje programa Phare v obdobju 2000 – 2006,
http://evropa.gov.si/publikacije/evrobilten/evrobilten-13-03/ (17.02.2003)
- *Internet 31*: EUROSTAT Key Structural Data for the 10 Acceding Countries,
http://europa.eu.int/comm/eurostat/Public/datashop (13.02.2003)
- Erjavec, Edvard (1998): Slovensko kmetijstvo in Evropska unija,
www.mszs.si/slo/ministrstvo/publikacije/znanost/mzt/raziskovalec/1998-1/Clanek24.htm (19.01.2003)
- Slabe, Anamarija (2000): Slovensko kmetijstvo in okolje na poti v Evropsko unijo,
www.ljudmila.org/retina/eungo/kmet.htm (14.03.2003)
- Režek, Polona (2002): Program Phare kot finančna podpora državam Srednje in Vzhodne Evrope, www.cek.ef.uni-lj.si/u_diplome/rezek157.pdf (17.04.2003)

SEZNAM TABEL

- Tabela 1: Finančna perspektiva proračuna EU za obdobje 2000 – 2006
- Tabela 2: Porazdelitev sredstev programa PHARE med države, ki prejemajo pomoč tega programa med leti 1990 in 1998
- Tabela 3: Porazdelitev sredstev PHARE glede na različne sektorje med leti 1990 in 1998
- Tabela 4: Sodelovanje držav kandidatk v programih Skupnosti oziroma komunitarnih programih
- Tabela 5: Razrez sredstev programa PHARE za sofinanciranje sodelovanja RS v programih Skupnosti v letu 2002
- Tabela 6: Razpoložljiva letna sredstva programa ISPA za obdobje 2000 – 2006
- Tabela 7: Razpoložljiva letna sredstva programa SAPARD za obdobje 2000 – 2006

SEZNAM GRAFOV

- Graf 1: Proračunski prihodki Evropske unije (leto 2001)
- Graf 2: Proračunski odhodki Evropske unije (leto 2001)

PRILOGE

PRILOGA 1

Sektorska porazdelitev sredstev programa PHARE v Sloveniji med leti 1992 – 1999 (v milijonih evrov)

SEKTOR	1992	1993	1994	1995	1996	1997	1998	1999	Skupaj
Kmetijstvo				0,50	0,50	1,28	1,00	3,00	6,28
Čezmejno sodelovanje			4,09	6,00	3,03	6,05	6,01	7,00	32,18
Izobraževanje			3,00			2,03		1,80	6,83
Energetika		1,20	2,00	4,40	0,80				8,40
Okolje						4,00	1,90	19,17	25,07
Evropske integracije		0,20	0,85	1,00	4,71	4,28	3,00	6,33	20,37
Javne finance in bančništvo	1,60	1,20	4,30	1,40	3,50	1,00	0,85	2,00	15,85
Pospeševanje naložb								2,00	2,00
Pravosodje in notranje zadeve						0,30		4,90	5,20
Reforma javne uprave					3,00				3,00
Razvoj zasebnega sektorja	2,50	3,00	5,37	5,20	2,83	1,00			19,90
Raziskave in razvoj	1,60	0,40	0,55						2,55
Razvoj malih in srednjih podjetij				0,50	0,31	1,20			2,01
Socialno varstvo in zaposlovanje				2,00	2,00	1,00		2,90	7,90
Statistika				1,40			2,00		3,40
Standardi						0,50			0,50
Transport in telekomunikacije	1,00	0,90	0,90		0,90	0,45		11,40	15,55
Upravljanje PHARE		0,60	0,54						1,14
TEMPUS	2,30	3,50	2,50	2,60	1,25	1,25	1,25	1,25	15,90
SKUPAJ	9	11	24,10	25	22,03	25,14	16,01	63,01	195,29

Vir: Režek, Polona (2002): Program Phare kot finančna podpora državam Srednje in Vzhodne Evrope, www.cek.ef.uni-lj.si/u_diplome/rezek157.pdf (17.04.2003)

PRILOGA 2

Porazdelitev nacionalnih sredstev programa PHARE v Sloveniji za leti 2001 in 2002 (v milijonih evrov)

NACIONALNI PHARE PROGRAM	PROJEKT	POMOČ PROGRAMA PHARE	STATUS PROJEKTA	IZVAJALEC PROJEKTA
LETO 2001	Krepitev vloge Slovenije na lokalnem področju	3,5		
	- prvi del	1,925	Rok za zbiranje prijav je bil 10.3.2003	NGO-ji, izvajalci iz javnega sektorja
	- drugi del	1,575		
SKUPAJ za leto 2001		3,5		
LETO 2002	Postavitev koherentnega sistema za izvajanje strukturne politike in kohezijski sklad	2	Zaključek projekta	
	- razvoj programskih in menedžmentskih kapacitet za Evropski socialni sklad (prvi del)	0,75		
	- twinning projekti (drugi del)	0,503	Zaključek projekta	Ministrstvo za finance
	Ocena Enotnega programskega dokumenta za Slovenijo	0,15		
SKUPAJ za leto 2002		2,15		

Vir: Phare Review Report for January 2003

PRILOGA 3

Programi čezmejnega sodelovanja Slovenije z Italijo, Avstrijo in Madžarsko v letih 2001 in 2002 (v milijonih evrov)

	Opis programa	Pomoč programa PHARE	Status projekta	Izvajalec projekta
LETO 2001 (sodelovanje Slovenija : Italija)				
	Ekološka izboljšava Primorske regije	4	Zamrznitev projekta do marca 2003	Občine Miren-Kostanjevica, Sežana, Hrpelje-Kozina, Divača. Kanal ob Soči, Idrija, Tolmin
	Projekti malega obsega	1	Zboranje ponudb	Ministrstvo za gospodarstvo
SKUPAJ za leto 2001		5		
LETO 2001 (sodelovanje Slovenija : Avstrija)	Poslovna cona Jesenice	2,5	Zaključitev del	Občina Jesenice
	Približevanje EU	1,5		Dela potekajo v Mariboru in Kranju
	Projekti malega obsega	1		Različne občine na Štajarskem in Gorenjskem
SKUPAJ		5		
LETO 2002 (sodelovanje Slovenija : Avstrija)				
	Digitalizacija regije	2		
	Projekti malega obsega	0,5		
SKUPAJ za leto 2002		2,5		
LETO 2002 (sodelovanje Slovenija : Madžarska)	Razvoj skupnega naravnega parka	1,6	Zbiranje ponudb	Ministrstvo za gospodarstvo
	Projekti malega obsega	0,4		
	- izboljšava informacijskega sistema obmejne regije (v 000 evrov)	49.440 evrov		Radio Murski val
	- projekt Brez meja (v 000 evrov)	28.872 evrov		Občina Lendava
	- promocija zdravja (v 000 evrov)	42.552 evrov (plačanih 34.041 evrov)		Pomursko društvo za boj proti raku
	- Mura – naša reka (v 000 evrov)	37.571 evrov (plačanih 30.056 evrov)		Občina Ljutomer
	- turistična trgovina z vinom (v 000 evrov)	12.943 evrov (plačanih 10.354 evrov)		Društvo vinogradnikov Dobrovnik
SKUPAJ za leto 2002		2		

Vir: Phare Review Report for January 2003

Opomba: Opisani so le nekateri od programov, ki se izvajajo oziroma so se izvajali v okviru Phare CBC.

PRILOGA 4

GLAVNI EKONOMSKI KAZALCI V SLOVENIJI MED LETI 1997 IN 2002

GLAVNI EKONOMSKI KAZALCI								
Slovenija		1997	1998	1999	2000	2001	Povprečje	2002
Rast BDP	Odstotek	4,6	3,8	5,2	4,6	3,0	4,2	2,7
Inflacija – letno povprečje	Odstotek	8,4	7,9	6,1	8,9	8,4	8,0	7,4
Stopnja nezaposlenosti	Odstotek	6,6	7,4	7,3	6,9	5,7	6,8	5,9
Neposredne tuje investicije	Odstotek BDP	2,1	1,3	0,9	1,0	1,9	1,4	-
	V milijonih dolarjev	340	250	144	110	338	-	553

Viri: EUROSTAT Key Structural Data for the 10 Acceding Countries,
<http://europa.eu.int/comm/eurostat/Public/datashop> (13.02.2003) in EBRD Transition Report,
2002 (str. 58, 60, 67)

PRILOGA 5

**PRIMERJAVA GOSPODARSKIH KAZALCEV V DRŽAVAH KANDIDATKAH ZA
LETO 2001**

	Sektorska porazdelitev			
	BDP NA PREBIVALCA EU15=100 (v odstotkih)	Kmetijstvo (v odstotkih)	Industrija (v odstotkih)	Storitve (v odstotkih)
Ciper	78	3,9	19,5	76,6
Češka	56	4,2	40,0	55,8
Estonija	40	5,8	28,7	65,5
Madžarska	51	4,3	32,0	63,7
Latvija	31	4,7	24,9	70,4
Litva	36	7,1	33,9	59,0
Malta	Ni podatka	2,4	27,3	70,4
Poljska	40	3,4	32,9	63,7
Slovaška	46	4,6	32,7	62,7
Slovenija	69	3,1	36,8	60,1
KANDIDATKE/povprečje	39	3,9	33,5	62,6
EU 15	100	2,1	27,4	70,5

Vir: EUROSTAT Key Structural Data for the 10 Acceding Countries,

<http://europa.eu.int/comm/eurostat/Public/datashop> (13.02.2003)

